

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: **«НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ»**

Виконала: студентка 4 курсу
за спеціальністю 281
Публічне управління та
адміністрування
денної форми навчання
Карина САМСОНЮК

Керівник: доцентка кафедри
публічного управління та
адміністрування, кандидатка
економічних наук, доцентка
Олена ХИТРА

Рецензент: _____

АНОТАЦІЯ

Самсонюк К.В. Напрями удосконалення соціальної інфраструктури на регіональному рівні. – Рукопис.

Метою бакалаврської роботи є узагальнення теоретичних засад і обґрунтування практичних заходів удосконалення соціальної інфраструктури на регіональному рівні.

У теоретичному розділі роботи розглянуті теоретичні засади формування й розвитку соціальної інфраструктури. Зокрема, розкрито сутність, функції і завдання соціальної інфраструктури, а також систематизовані чинники розвитку соціальної інфраструктури регіонів України в сучасних умовах.

В аналітично-дослідницькому розділі роботи розкрито методологічні підходи до оцінювання соціальної інфраструктури в регіональному розрізі. Проаналізовано діяльність Хмельницької обласної військової адміністрації з удосконалення соціальної інфраструктури на регіональному рівні. Зокрема, надано оцінку заходів і програм Хмельницької ОВА щодо розвитку соціальної інфраструктури у контексті реалізації Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки, з'ясовано актуальні проблеми розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області, проаналізовано особливості фінансового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури.

У рекомендаційному розділі роботи обґрунтовані загальні напрями удосконалення соціальної інфраструктури у Хмельницькій області. Передусім обґрунтовано вплив рівня розвитку соціально-культурної інфраструктури регіону на формування людського капіталу. Також надані рекомендації щодо удосконалення діяльності Хмельницької ОВА з розвитку соціальної інфраструктури за такими стратегічними напрямами: підвищення якості освіти, розвиток охорони здоров'я, підтримка соціально вразливих верств населення, розвиток культури та спорту. Обґрунтована можливість

застосування у досліджуваній сфері сучасних цифрових технологій. Зокрема, доведено, що штучний інтелект може значно покращити управління ресурсами, надавати персоналізовані послуги, автоматизувати рутинні процеси, а також підвищувати ефективність роботи соціальних установ.

Ключові слова: культурне середовище, людський капітал, соціальна інфраструктура, фінансове забезпечення соціальної сфери, цифрові технології, штучний інтелект.

Samsonyuk K.V. Directions for improving social infrastructure at the regional level». – Manuscript.

In the theoretical section of the work, the theoretical foundations of the formation and development of social infrastructure are considered. In the analytical and research section of the work, methodological approaches to the assessment of social infrastructure in the regional section are revealed. The activities of the Khmelnytskyi regional military administration on improving social infrastructure at the regional level are analyzed. In the recommendation section of the work, the general directions for improving the social infrastructure in the Khmelnytskyi region are substantiated. The influence of the level of development of the social and cultural infrastructure of the region on the formation of human capital is substantiated. Recommendations were given for improving the activities of the Khmelnytskyi OVA for the development of social infrastructure in the following strategic areas: improving the quality of education, developing health care, supporting socially vulnerable population groups, and developing culture and sports. The possibility of using modern digital technologies in the researched field has been proven.

Keywords: cultural environment, human capital, social infrastructure, financial support of the social sphere, digital technologies, artificial intelligence.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	8
1.1. Сутність, функції та завдання соціальної інфраструктури	8
1.2. Чинники розвитку соціальної інфраструктури регіонів України в сучасних умовах	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	19
2.1. Методологічні підходи до оцінювання стану інфраструктури у регіональному розрізі	19
2.2. Заходи та програми Хмельницької ОВА щодо розвитку соціальної інфраструктури у контексті реалізації Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки	23
2.3. Оцінка стану і проблем розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області	26
2.4. Аналіз фінансового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури в регіоні	31
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	36
3.1. Обґрунтування впливу рівня розвитку соціально-культурної інфраструктури регіону на формування людського капіталу	36
3.2. Рекомендації щодо удосконалення діяльності Хмельницької ОВА з розвитку соціальної інфраструктури на основі сучасних цифрових технологій	44
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми. Успішне функціонування соціальної сфери в ринкових умовах вимагає наявності необхідної соціальної інфраструктури. У сучасних умовах соціальна інфраструктура відіграє особливу роль у формуванні та використанні ресурсів країни і, перш за все, робочої сили. Роль соціальної інфраструктури полягає в інтеграції інтересів комерційних організацій і державних установ в систему обслуговування економіки. Розвиток суспільства залежить від соціальної інфраструктури, яка створює умови для задоволення основних потреб населення, підвищення якості життя та створення передумов для сталого економічного зростання. Це має вирішальне значення на регіональному рівні, оскільки саме там здійснюється найтісніша взаємодія між місцевими громадами, державними установами та окремими людьми.

Перебудова економіки, впровадження нових організаційно-правових форм управління, формування соціально орієнтованої економіки в державі вимагають вивчення теоретико-методологічних основ сутності і значення соціальної інфраструктури. Соціальна інфраструктура повинна функціонувати добре в умовах сучасних викликів, таких як урбанізація, демографічні зміни, розвиток технологій і глобалізація. Це вимагає розробки та впровадження нових методів для її вдосконалення, які можуть допомогти змінити характеристики території та потреби його мешканців.

Значний внесок у наукове вивчення соціальної інфраструктури зробили Б. Данилишин, В. Куценко, Н. Пігуль, І. Кінаш, М. Осипенко та ін. Незважаючи на суттєвий науковий доробок у досліджуваній сфері, актуальними залишаються питання відтворення і примноження на систематичній основі усіх складових людського капіталу завдяки більш повному використанню потенціалу соціальної інфраструктури, яка, хоч і потерпає сьогодні від дефіциту фінансування, однак може надати потужний імпульс для саморозвитку (у тому числі в інтелектуальній, трудовій сфері)

кожного члена суспільства. Зауважимо, що це питання є актуальним не лише на загальнодержавному, але й на регіональному рівні.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад і обґрунтування практичних заходів удосконалення соціальної інфраструктури на регіональному рівні.*

Відповідно до мети роботи було визначено такі *завдання*:

- 1) розкрити зміст поняття, функції та завдання соціальної інфраструктури;
- 2) систематизувати чинники розвитку соціальної інфраструктури регіонів України в сучасних умовах;
- 3) дослідити методологічні підходи до оцінювання стану інфраструктури у регіональному розрізі;
- 4) проаналізувати місце заходів та програм Хмельницької ОВА щодо розвитку соціальної інфраструктури у контексті реалізації Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки;
- 5) надати оцінку стану і проблем розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області;
- 6) виконати аналіз фінансового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури в регіоні;
- 7) обґрунтувати перспективи більш повного використання потенціалу соціально-культурної інфраструктури регіону з метою ефективного розвитку людського капіталу;
- 8) надати рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності Хмельницької ОВА у сфері розвитку соціальної інфраструктури за допомогою сучасних цифрових технологій.

Об'єктом дослідження є соціальна інфраструктура Хмельницької області.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні і практичні аспекти удосконалення соціальної інфраструктури на регіональному рівні в сучасних умовах.

Методи дослідження. Для досягнення мети та завдань дослідження використані такі методи: аналіз документів (контент-аналіз змісту законів, постанов, програм розвитку та інших офіційних документів, статистичних звітів, аналітичних оглядів та досліджень, які містять дані про стан соціальної інфраструктури в регіоні); спостереження, що включає використання методів включеного та невключеного спостереження; статистичний аналіз, обробка та аналіз зібраних статистичних даних з метою виявлення закономірностей, тенденцій та проблем у розвитку соціальної інфраструктури.

Інформаційна базаю дослідження слугували Закони України, дані Державної служби статистики України, монографії, наукові статті, офіційні веб-сайти державних установ.

Практичне значення результатів дослідження. Результати, одержані в цій бакалаврській роботі, сприятимуть підвищенню ефективності функціонування соціальної інфраструктури та покращенню якості життя населення.

Структура роботи. Робота складається з трьох розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи (без урахування титульного аркуша, тексту анотацій, списку використаних джерел і додатків) становить 53 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

1.1. Сутність, функції та завдання соціальної інфраструктури

Соціальна інфраструктура відіграє одну з основних ролей у забезпеченні життєдіяльності суспільства. Методологія визначення сутності категорії «соціальна інфраструктура» повинна ґрунтуватися на чіткому визначенні терміна «інфраструктура», який є досить загальним поняттям.

Аналіз теоретичних положень вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень виявив багатовимірний характер підходу до визначення змісту і сутності інфраструктури як одного з основних понять економіки.

Слово «інфраструктура» походить з латинської мови і утворено шляхом об'єднання двох латинських слів: *infra* — «нижче», «під» та *structura* — «будівля», «розташування».

Термін «інфраструктура» у сучасному розумінні не використовувався економістами-класиками XIX століття, такими як Адам Сміт, Девід Рікардо чи Карл Маркс. Однак їхні праці містять ідеї, які сьогодні можна розглядати як передвісники сучасного поняття інфраструктури. Адам Сміт [57], зокрема, у своїй праці «Багатство народів» (1776) писав про необхідність державних інвестицій у створення інститутів та структур, які сприяють економічному розвитку, але можуть бути не вигідними для приватного капіталу. Девід Рікардо [58] в своїй праці «Основи політичної економії та оподаткування» (1817) обговорював питання, які сьогодні можна віднести до поняття інфраструктури, зокрема, роль держави у створенні і підтримці певних економічних умов та структур, які сприяють економічному розвитку.

Незважаючи на існуючі практичні розробки та наукові дослідження, що стосуються інтерпретації сутності «інфраструктури», у визначенні цієї категорії немає єдиної наукової позиції. Важливо також зазначити, що інфраструктура – це певний набір елементів. Отже, інфраструктуру слід

розуміти як сукупність взаємопов'язаних елементів, що виконують певні функції, які мають характер обслуговування і безпеки відповідно до функцій об'єкта і суб'єкта цієї системи.

Визначення самого терміна «соціальна інфраструктура» залежить від поглядів вчених. Деякі економісти стверджують, що соціальна інфраструктура є ключовим елементом національної економіки, оскільки вона впливає на продуктивність виробництва та сприяє здоров'ю та розвитку людей. У таблиці 1.1 представлено визначення соціальної інфраструктури з позицій різних вчених.

Таблиця 1.1

Визначення змісту поняття «соціальна інфраструктура»

Вітчизняні вчені	Визначення поняття
Данилишин Б.М., Куценко В.І	Під соціальною інфраструктурою розуміють комплекс об'єктів, які створюють загальні умови функціонування суспільного виробництва і життєдіяльності населення, формування фізичного та інтелектуального розвитку суспільно-активного індивіда.
Салій О.М.	Соціальна інфраструктура – це сукупність матеріальних об'єктів, що забезпечують загальні умови для ефективної діяльності людини в усіх сферах життя.
Прокопа І.В	Соціальна інфраструктура – сукупність об'єктів (підприємств, організацій, установ, їх підрозділів, а також видів діяльності) різноманітних галузей, функціонування яких підпорядковано задоволенню особистих потреб населення, забезпеченню його життєдіяльності та гармонійного розвитку.
Пігуль Н.Г.	Під соціальною інфраструктурою розуміється сукупність об'єктів окремих галузей, що сприяють життєдіяльності суспільства, метою функціонування яких є забезпечення загального рівня життя населення та гармонійного його розвитку.
Кінаш І.П.	соціальна інфраструктура – це стійка сукупність речових елементів, з якими взаємодіє соціальний суб'єкт і які створюють умови для раціональної організації всіх видів діяльності – трудової, суспільно-політичної, культурної, сімейно-побутової.

Примітка. Складено автором на основі [9, с. 4; 15, с. 204; 31, с. 39].

Щоб створити умови для ефективного функціонування економіки та життя людей, «інфраструктуру» слід розглядати як єдину інтегровану систему, засновану на функціях постачання та обслуговування. При визначенні сутності «соціальної інфраструктури» рекомендується виходити із загальних характеристик поняття «інфраструктура», описаних вище. По-

перше, доцільно враховувати специфіку, обумовлену промисловими особливостями, а по-друге, специфіку вітчизняної соціальної сфери на поточному етапі її розвитку.

Вивчаючи наукові погляди представників економіки, зміст поняття «соціальна інфраструктура» можна розглядати у двох контекстах. У першому контексті соціальна інфраструктура розглядається як сукупність галузей, які прямо чи опосередковано ототожнюють їх із сектором послуг. Другий підхід передбачає розуміння соціальної інфраструктури як складних (колективних) матеріальних об'єктів, що створюють умови для задоволення потреб і забезпечують загальні умови для ефективної діяльності людини у всіх сферах суспільного життя [31, с. 38; 15, с. 203].

Галузі соціальної інфраструктури мають такі особливості: характеризуються високою трудомісткістю порівняно з виробництвом матеріально-речовинних благ; частка матеріальних витрат у складі кінцевого виробництва послуг є значно нижчою, ніж у матеріальному виробництві; у складі активів суб'єктів господарювання значний відсоток складають грошові кошти [52, с. 86].

На наш погляд, «соціальна інфраструктура» – це сукупність об'єктів окремих галузей, що сприяють життю суспільства, метою яких є сприяння гармонійному розвитку загального рівня життя і населення.

Сутність соціальної інфраструктури більш повно розкриває мету її функціонування. Більшість вчених дотримуються думки, що основною метою функціонування соціальної інфраструктури є повний і всебічний розвиток людини за рахунок створення ряду важливих переваг, необхідних для розширення і відтворення робочої сили.

Основна мета функціонування соціальної інфраструктури визначає основні завдання соціальної інфраструктури, і її реалізація практично призводить до створення важливих елементів соціальної сфери держави. Основними завданнями соціальної інфраструктури є: формування нової психології та способу життя населення, всебічна підтримка напрямку

людського розвитку в інтересах відтворення населення, сім'ї та умов розвитку.

Сутність інфраструктури цілком розкривають виконувані нею функції, зокрема:

- постачання різних видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних) між функціонуючими підприємствами та організаціями, виробниками і споживачами;
- купівля-продаж різноманітних товарів;
- забезпечення інформацією учасників ринку;
- підвищення ефективності роботи суб'єктів регульованих ринкових відносин внаслідок їх спеціалізації;
- організаційно-правове оформлення регульованих ринкових відносин;
- відображення економічної кон'юнктури загалом, найважливіших видів ринку зокрема;
- сприяння процесу державного регулювання економіки та контролю над ринковими процесами.

До найбільш значущих цільових функцій соціальної інфраструктури належать: всебічний і повний розвиток людини шляхом задоволення її побутових, духовних і культурних потреб; створення умов для формування прогресивних тенденцій у демографічних процесах; ефективне використання трудових ресурсів; відтворення робочої сили, яка б відповідала потребам і рівневі розвитку виробництва; забезпечення оптимальних житлово-комунальних і побутових умов життя населення; охорона здоров'я, покращення та збереження фізичного здоров'я населення; раціональне використання вільного часу людей; формування громадської свідомості та наукового світогляду; управління та охорона громадського порядку; розподіл і обмін матеріальних благ. Окремі функції орієнтовані на ефект у короткостроковій перспективі та проявляються передусім у підвищенні продуктивності праці й окупності інвестицій в інфраструктуру, а інші, такі як забезпечення духовного й морального розвитку людини, підвищення рівня

професійної освіти, реалізуються у середньо- та довгостроковій перспективі і є базою для системного поступу всього суспільства [25, с. 154; 31, с. 39; 52, с. 87].

Ефективне функціонування соціальної інфраструктури засноване на відповідних принципах. Слід зазначити, що в науковій літературі немає єдиної чіткої думки щодо визначення основних принципів функціонування соціальної інфраструктури, але загальноприйнятими є такі:

- ефективність: соціальна інфраструктура – це система відносин між її елементами, тому для досягнення цієї мети взаємодія повинна бути ефективною;

- управління соціальною інфраструктурою має бути науковим за своєю природою, тобто з урахуванням вимог законів економічного розвитку, на основі існуючих теорій, методів і підходів, з використанням міжнародного досвіду і сучасних методів економічних досліджень, з урахуванням його переваг і недоліків;

- складність: забезпечення взаємозалежного і пропорційного розвитку всієї соціальної інфраструктури, взаємопов'язаності всіх підсистем і елементів;

- оптимальність: вибір конкретного напрямку розвитку в територіальній організації соціальної інфраструктури, за якого в умовах відповідних територіальних одиниць переважають регіональний і галузевий підходи;

- узгодженість: соціальна інфраструктура вважається складною інтегрованою системою, яка включає в себе певну кількість взаємопов'язаних елементів, зовнішнє середовище, зв'язок з функціональними та ієрархічними підсистемами;

- доцільність: існує взаємозв'язок між метою функціонування соціальної інфраструктури та діяльністю суб'єкта по досягненню цієї мети.

Принцип об'єктивності передбачає, що розвиток соціальної інфраструктури повинен базуватися на об'єктивних критеріях: уряди повинні приймати рішення на основі даних та доказів, а не особистих уподобань та

думок [6, с. 153]. Крім того, цей принцип заохочує уряди враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін при прийнятті рішень. Інтереси громадян, компаній та інших організацій повинні враховуватися при прийнятті рішень про розвиток соціальної інфраструктури.

Принцип універсальності означає, що соціальна інфраструктура повинна бути доступною для всіх громадян без будь-якої дискримінації: всі громадяни повинні мати доступ до однакового рівня ресурсів та можливостей, незалежно від статі, класу чи раси [2]. Уряд також повинен забезпечити, щоб проєкти соціальної інфраструктури були справедливими та інклюзивними, а також щоб усі громадяни могли скористатися цими проєктами.

Принцип законності вимагає, щоб розвиток соціальної інфраструктури здійснювався відповідно до законодавства країни: уряд повинен забезпечити, щоб його проєкти відповідали законам і постановам країни, а також міжнародним стандартам.

До основних передумов і факторів розвитку соціальної інфраструктури належать: особливості процесів глобалізації та децентралізації, геополітичне положення, стабільність соціально-економічного розвитку, а також природно-ресурсні, економічні, демографічні, екологічні й соціальні чинники, структурні зрушення.

У сучасних умовах основними постулатами парадигми розбудови соціальної інфраструктури є: поєднання державного управління й ринкових механізмів саморегулювання, розширення застосування публічно-приватного партнерства у її ключових сферах, забезпечення інтеграції суб'єктів комплексу з іншими видами господарської діяльності.

Таким чином, з точки зору економічних процесів соціальна інфраструктура суспільства забезпечує виконання вищевказаних завдань, метою яких є забезпечення потреб людини. Функції соціальної інфраструктури визначаються і залежать від цілей соціально-економічного

розвитку суспільства, тобто всебічного і гармонійного розвитку особистості і поліпшення загального рівня і якості життя населення (рис. 1.1).

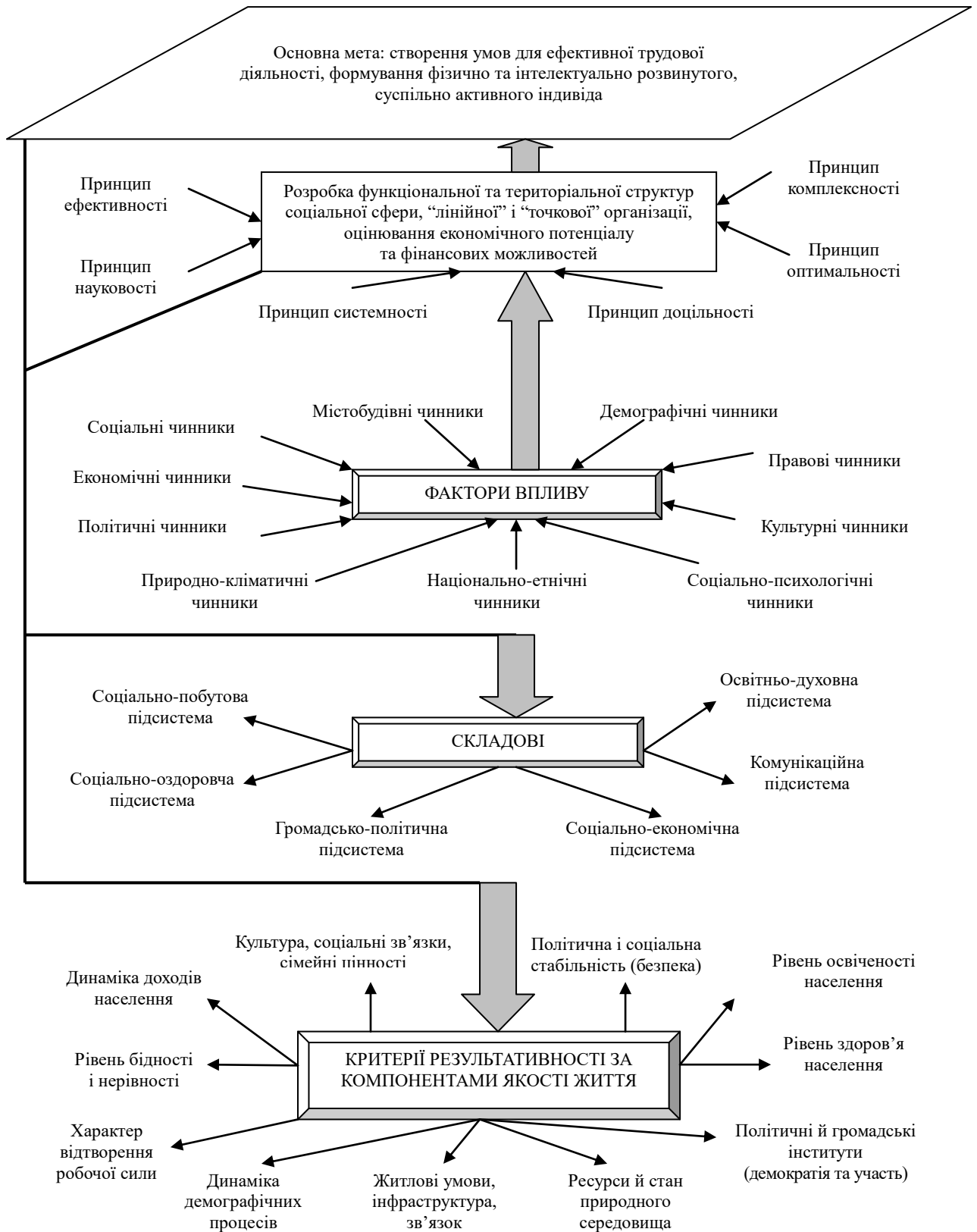

Рис. 1.1. Структурно-логічна схема формування соціальної інфраструктури
Джерело: [52, с. 88].

Отже, соціальна інфраструктура має безліч варіантів формулювання концепції розвитку, а також безліч важливих елементів, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, житлово-комунальне господарство, транспортна інфраструктура, культура. Соціальна інфраструктура підтримує відтворення населення та суспільний розвиток, пропонуючи послуги та впливаючи на економіку країни; ефективне її функціонування засноване на відповідних принципах, а функції залежать від цілей соціально-економічного розвитку суспільства, які включають всебічний і гармонійний розвиток особистості, покращення загального рівня і якості життя населення.

1.2. Чинники розвитку соціальної інфраструктури регіонів України в сучасних умовах

Загалом, соціальна інфраструктура є важливою складовою національної економіки, оскільки вона надає послуги та підтримку, необхідні для розвитку населення та суспільства в цілому.

Розглядаючи питання відновлення соціальної інфраструктури після війни, слід зазначити, що в цьому напрямку мають бути вжиті ефективні заходи, які впливатимуть на можливість стабілізації ситуації. Одним з ключових кроків є створення робочих місць, які забезпечують людям дохід і можливість працювати на благо країни. Також важливо забезпечити доступність освіти та охорони здоров'я для всіх, особливо для тих, хто постраждав від війни.

Наслідки війни мають довгостроковий характер і відчуються у всіх сферах життя, включаючи економіку. У цьому контексті роль соціальної інфраструктури у відновленні економіки України дуже важлива.

Для розвитку соціальної інфраструктури необхідно враховувати кілька факторів. Найбільш важливими з них є економічні фактори. Щоб сприяти розвитку соціальної інфраструктури, Україні необхідно зосередитися на зростанні своєї економіки. Уряд повинен забезпечити наявність достатніх

коштів для реалізації проєктів, які можуть бути отримані за рахунок поєднання державних бюджетних коштів, інвестицій приватних інвесторів та іноземної допомоги. Крім того, уряди повинні ефективно та економічно розподіляти ресурси, направляти їх у райони, які потребують допомоги, та уникати марнотратних витрат [5, с. 75].

Ще один фактор, який слід враховувати, – це політичний фактор. Для України важливі політична стабільність і сильне керівництво. Щоб забезпечити розвиток соціальної інфраструктури, Україна повинна забезпечити стабільність уряду, а її лідери повинні активно забезпечувати розвиток країни, який включає дотримання законів країни та ефективне здійснення державної політики. Уряд повинен забезпечити, щоб державна політика відповідала міжнародним стандартам і діяла в інтересах усіх зацікавлених сторін. Уряд також повинен враховувати думки громадян, компаній та інших організацій, а також можливі розбіжності з іншими країнами.

Правовий фактор також важливий для розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Україна повинна забезпечити дотримання законів, щоб стимулювати зростання своєї соціальної інфраструктури – це включає забезпечення відповідності всіх проєктів українському законодавству і міжнародним стандартам.

Крім того, необхідно враховувати природні фактори розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Україна – країна з різноманітним ландшафтом, і для ефективного та раціонального розвитку соціальної інфраструктури необхідно враховувати природні ресурси, такі як вода та земля. Крім того, необхідно враховувати клімат України, щоб інфраструктура могла витримувати екстремальні погодні умови.

Культура є важливим фактором розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Багато інфраструктурних рішень, таких як типи пропонованих послуг та використання громадських просторів, відображають культуру, в якій вони існують. Наприклад, суспільство, яке цінує громадські місця в

парках, може інвестувати більше ресурсів в утримання парків, тоді як суспільство, яке приділяє більше уваги приватним територіям, може зосередитись на розвитку парків [5, с. 76]. Розуміння культурних цінностей є важливим фактором для розуміння розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Уряд також повинен забезпечити, щоб у його проєктах враховувались культурні традиції та вірування країни, а також потреби меншин та маргіналізованих груп.

Демографічні фактори також відіграють важливу роль у розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Демографічні дані стосуються характеристик населення, включаючи його розмір, вік, стать та етнічну приналежність. Кожна з цих функцій може вплинути на тип необхідної інфраструктури та обсяг доступних ресурсів. Наприклад, населенню старшого віку можуть знадобитися послуги та інфраструктура, орієнтовані на догляд за людьми похилого віку, а населенню з великою кількістю молодих людей можуть знадобитися ресурси для освіти.

Містобудівні фактори відіграють важливу роль у розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Зокрема, міське планування має важливе значення для проєктування та впровадження мереж громадського транспорту, а також для функціонування будь-якого міста. Крім того, містобудування має значний вплив на дизайн парків, відкритих просторів та інших громадських об'єктів. Нарешті, містобудування також включає проєктування громадських будівель, таких як лікарні, школи та інші державні установи.

Соціально-психологічні фактори, такі як громадська думка, суспільні цінності та суспільне сприйняття влади, також мають сильний вплив на розвиток цієї інфраструктури. Громадська думка та суспільне сприйняття державної політики, зокрема, можуть мати значний вплив на розвиток та впровадження державних послуг та інфраструктури. Крім того, суспільні цінності у розвитку та реалізації державних послуг можуть мати значний вплив на сприйняття цих послуг громадськістю.

Логістичний фактор важливий для розвитку соціальної інфраструктури в Україні, включаючи інвестиції в сучасні технології, такі як матеріали, обладнання та технології, комп'ютери та програмне забезпечення, необхідні для реалізації будь-якого проєкту, а також забезпечення закупівель необхідних матеріалів, таких як будівельні матеріали та ліки.

Для сприяння розвитку соціальної інфраструктури Україна має фокусуватися на зростанні економіки, забезпечити стабільність уряду, а лідери мають активно працювати над процвітаням країни. Розвиток соціальної інфраструктури в Україні повинен підпорядковуватися дотриманню законів країни, міжнародних угод і угод, учасниками яких вона є. Важливо вивчити стан соціальної інфраструктури за її компонентами, включаючи такі компоненти, як житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я та суспільство.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

2.1. Методологічні підходи до оцінювання стану інфраструктури у регіональному розрізі

У сучасних умовах структура виробництва все більше орієнтується на регіональну систему господарювання, а не на окремі галузі. Оцінювання рівня розвитку соціальної інфраструктури регіону є багатофакторним завданням, яке охоплює аналіз різних аспектів соціального життя та економічної діяльності і містить кілька ключових етапів, кожен з яких є важливим для забезпечення всебічного та точного аналізу.

Перший етап включає в себе формування показників за різними складовими інфраструктури: На цьому етапі визначаються ключові показники, що характеризують різні аспекти соціальної інфраструктури, такі як охорона здоров'я, освіта, транспорт, житлово-комунальне господарство тощо.

Другий етап – це обчислення групових показників, що характеризують певні аспекти розвитку інфраструктури регіону. На цьому етапі проводиться розрахунок групових показників для кожного визначеного аспекту інфраструктури. Ці групові показники допомагають узагальнити дані і зробити їх більш придатними для подальшого аналізу.

Третій етап передбачає зведення отриманих даних до єдиного індексу шляхом середньої геометричної групових інтегральних індексів. Наступним етапом є об'єднання групових показників в єдиний індекс розвитку соціальної інфраструктури регіону. Це здійснюється за допомогою розрахунку середньої геометричної інтегральних індексів, що забезпечує збалансовану оцінку.

Четвертий етап полягає в аналізі отриманих результатів оцінювання рівня розвитку інфраструктури регіону: Завершальний етап включає аналіз отриманих даних для розуміння поточного стану розвитку соціальної інфраструктури регіону. Це дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, а також визначити напрями для подальшого розвитку та вдосконалення інфраструктури (рис. 2.1).

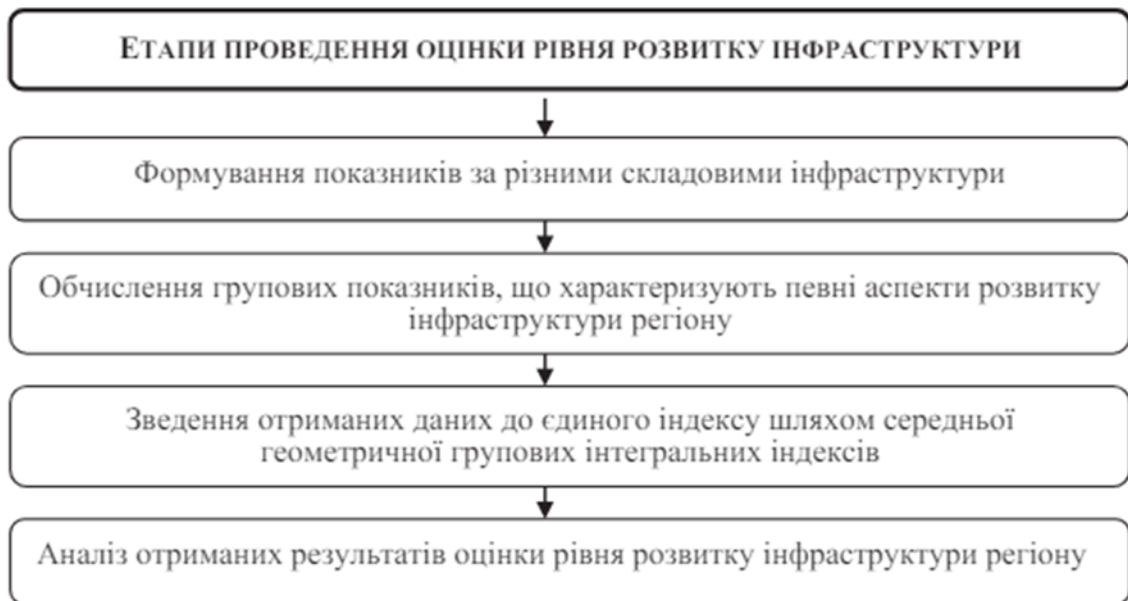

Рис. 2.1. Алгоритм оцінювання рівня розвитку інфраструктури регіону
Джерело: [39, с. 119].

Відкритим залишається питання методології, підходів, методик, критеріїв аналізу соціальної інфраструктури. Враховуючи не лише розмаїття підструктур та установ, але і опосередкований, синергетичний ефект, який вона справляє на суспільство, універсальних методів аналізу соціальної інфраструктури не існує. Зважаючи на специфіку дослідження та його мету, наразі використовуються різні підходи та методи аналізу соціальної інфраструктури. Як правило, джерелами для досліджень є статистика чи дані соціологічних опитувань. Однак, за сутністю отриманих результатів, підходи та методи можна розділити на кількісні та якісні (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Кількісні та якісні підходи та методи оцінювання рівня розвитку соціальної інфраструктури на регіональному рівні

Назва	Специфіка	Переваги
Кількісні підходи та методи		
Статистичний аналіз	Співставлення та ранжирування обраних статистичних показників	Дозволяє визначити диспропорції та динаміку в обраному регіоні
Кластерний аналіз	Групування об'єктів за спільними характеристиками та їх оцінка	Дозволяє знаходити оптимальні шляхи вирішення подібних проблем
Системний підхід	Вивчення сутності процесів у системі (будь-якого рівня, на основі якостей компонентів, зв'язків між ними, внутрішніх і зовнішніх факторів)	Забезпечує повний і комплексний аналіз з урахуванням численних факторів
Якісні підходи та методи		
Діалектичний аналіз	Застосування методів діалектики: порівняння, аналіз взаємозалежностей	Прогнозування здійснюється на основі зв'язків і взаємовпливів компонентів
Регіональний аналіз	Порівняння коефіцієнтів локалізації	Дозволяє визначити перспективні точки концентрації ресурсів
Ситуаційний аналіз	Аналіз поточного стану на основі актуальної інформації.	Надає можливість локалізації та вирішення нагальних проблем
Кваліметричний аналіз	Оцінка відповідності показників базовому, еталонному рівню	Дає можливість оцінити якість послуг, що надаються

Примітка: Складено авторкою на основі: [2; 4; 50].

Кількісні методи аналізу дозволяють відстежувати динаміку процесів під впливом різноманітних факторів і прогнозувати подальші показники при збереженні існуючих тенденцій.

Під якісними методами розуміються ті, за результатами яких можна визначити не лише основну динаміку, але і вплив окремих факторів на показники, що досліджуються [6, с. 154].

Таким чином, процес оцінювання рівня розвитку соціальної інфраструктури регіону є складним та багатоступеневим, вимагає ретельного планування, збору та аналізу даних, розробки та впровадження заходів, а також постійного моніторингу та контролю для досягнення оптимальних результатів.

Для зміни рівня інфраструктури необхідно провести аналіз тенденцій розвитку кожного компонента. Такі показники легко виміряти за допомогою доступних статистичних даних.

Для того щоб правильно оцінити стан соціальної інфраструктури, важливо вивчити індекси капітальних інвестицій у різних видах економічної діяльності країни. Основними для соціальної сфери є такі показники:

1. Складова комунально-житлового господарства:
 - темп зростання (зниження) прийнятого в експлуатацію житла, %;
 - індекс капітальних інвестицій у житлове будівництво, %.
2. Освітня складова:
 - кількість дітей у дошкільних закладах, тис. осіб;
 - кількість учнів загальноосвітніх закладів, тис. осіб;
 - кількість учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, тис. осіб;
 - кількість студентів закладів вищої освіти, тис. осіб.
3. Медична складова:
 - забезпеченість населення лікарями усіх спеціальностей;
 - планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів, кількість відвідувань за зміни.
4. Складова соціального забезпечення:
 - рівень забезпечення місцями у будинках-інтернатах для громадян похилого віку, кількість таких будинків.
5. Культурна складова:
 - рівень відвідування театрів, музеїв, концертних організацій, тис. осіб;
 - рівень забезпечення клубними закладами (рис. 2.2).

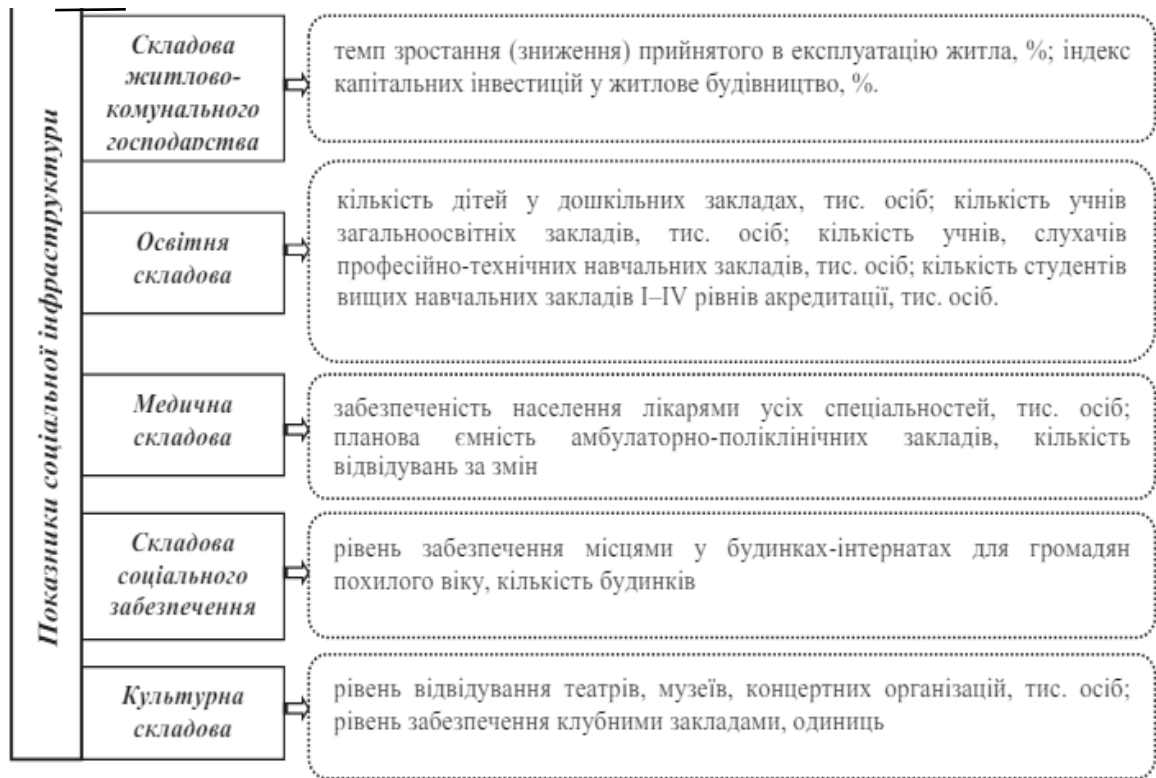

Рис. 2.2. Основні показники рівня розвитку соціальної інфраструктури регіону
Джерело: [39, с. 120].

Таким чином, методологічні підходи до оцінювання стану інфраструктури у регіональному розрізі, зосереджені на соціальній спрямованості регіональної політики в Україні, відображають важливість якості життя, задоволення базових потреб людини та можливість порівняння умов проживання у різних регіонах. Зміни у виробничому секторі та особливості галузей господарства визначають розвиток інфраструктури, яка в сучасних умовах все більше орієнтується на регіональну систему управління. Такий підхід враховує різноманітність потреб та особливостей регіонів, сприяючи забезпеченню ефективного розвитку суспільства в цілому.

2.2. Заходи та програми Хмельницької ОВА щодо розвитку соціальної інфраструктури

Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки [47] передбачає всебічний та збалансований соціально-економічний розвиток

регіону на основі привабливості для бізнесу, життя та відпочинку за рахунок інноваційних підходів та ноу-хау, бачення Хмельницької області як регіону, що динамічно розвивається, та реалізацію чотирьох стратегічних цілей розвитку.

Метою стратегії є створення комплексної системи заходів, заснованих на розумінні поточної ситуації та рівня розвитку регіону, здатних перетворити Хмельницьку область на зону стійкого економічного зростання, засновану на інноваційних галузях, високотехнологічному сільськогосподарському виробництві, передових транспортно-логістичних комплексах, інвестиційно привабливі, комфортні та безпечні зони зі стійким навколишнім середовищем.

Стратегія базується на партнерських відносинах, спільній участі представників уряду та приватного сектора, відкритості, паритеті, координації, взаємодоповнюваності, диверсифікації, вузькій спеціалізації, інноваційному напрямку, ієрархії стратегічного планування тощо.

Стратегія заснована на розробці програм економічного і соціального розвитку регіону в ході її реалізації, поточному формуванні проєктів і заходів регіонального розвитку в регіоні.

Реалізація стратегії запланована на 2021–2023 та 2024–2027 роки – у 2 етапи. Одним з основних інструментів реалізації стратегії є план дій, який розробляється на кожному етапі і є основою середньострокового бюджетного плану.

План дій щодо реалізації Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2023 роки (додаток А) розроблено відповідно до законодавства України з урахуванням Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року і положень Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження методології розроблення, моніторингу та оцінки ефективності реалізації стратегій регіонального розвитку та планів дій щодо їх реалізації» від 31.03.2016 р. У процесі підготовки Плану дій використовувалися методологічний підхід та

інструменти стратегічного та оперативного планування, що застосовуються в країнах ЄС, з урахуванням особливостей України.

Хмельницька область розвивається у швидко мінливому зовнішньому середовищі та реагує на зовнішні та внутрішні виклики. Ось чому Цілі Сталого Розвитку враховуються при складанні Плану дій і стали своєрідною платформою для написання документів.

При розробці плану дій дуже важливо забезпечити узгодженість результатів. Сталий розвиток в першу чергу орієнтований на людей, поліпшення якості життя у сприятливому соціально-економічному середовищі і в екологічно чистому, здоровому і різноманітному природному середовищі. Високий інтелектуальний рівень людського потенціалу повинен забезпечити конкурентоспроможність регіону в майбутньому.

У процесі глобалізації суспільства і розвитку процесу комп'ютеризації значення людського потенціалу в порівнянні з іншими факторами розвитку цивілізації тільки зростає. Людський потенціал визначає конкурентоспроможність економічної системи і слугує важливим ресурсом для її розвитку. Здатність економіки створювати і ефективно використовувати людські ресурси все більше визначає економічну міць і процвітання держави. Тому збереження і розвиток людського потенціалу в кількісному і якісному відношенні має стати головною стратегічною метою.

Одна з програм, що реалізуються Хмельницькою ОВА, спрямована на задоволення різноманітних людських потреб шляхом приведення об'єктів та інфраструктури державного сектора в регіоні до сучасних стандартів та максимального підвищення якості обслуговування населення. Програма складається з 3 напрямків і включає 9 технічних завдань (Додаток Б).

Ще одна важлива програма – «Поліпшення якості життя і захист навколишнього середовища». Поліпшення якості життя мешканців Хмельницької області – це комплексна мета розвитку регіону, яка є результатом реалізації всіх інших програм і досягається на основі оптимізації використання внутрішнього потенціалу регіону з урахуванням особливостей

регіону. Програма забезпечує позитивну динаміку розвитку всіх територій регіону, врівноважує економічні та соціальні дисбаланси та сприяє багатоцентровому розвитку. Програма складається з 5 напрямків і містить 31 завдання (Додаток В).

Таким чином, у стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки значна роль відведена питанням розвитку соціальної інфраструктури, зокрема, у контексті підвищення її ролі конструктивної ролі у забезпеченні сталого розвитку регіону, а також створення належних умов для реалізації людського потенціалу.

2.3. Оцінка стану і проблем розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області

Соціальна інфраструктура Хмельницької області є важливою складовою розвитку регіону, забезпечуючи задоволення основних потреб населення в освітніх, медичних, культурних та соціальних послугах. Для виявлення проблем та недоліків, визначення внутрішніх (сильні і слабкі сторони) і зовнішніх (позитивні можливості і загрози) факторів виконаємо SWOT-аналіз розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області (табл. 2.2).

Хмельницька область має значний потенціал для розвитку соціальної інфраструктури, оскільки це значний адміністративний та економічний центр України. Однак, незважаючи на деякі позитивні зміни, які відбулися останнім часом, ця галузь все ще стикається з численними труднощами та проблемами, які вимагають детального аналізу та відповідних рішень.

Аналізуючи стан та розвиток соціальної інфраструктури області за статистичними даними 2020–2022 років, можна виділити ключові тенденції та проблемні питання.

SWOT- аналіз розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Наявність великої кількості дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів та закладів вищої освіти. - Поступове покращення матеріально-технічної бази навчальних закладів. - Стабільність кількості лікарів та медичного персоналу. - Наявність музеїв, бібліотек, клубів та спортивних шкіл, що забезпечують культурний та фізичний розвиток населення. - Збереження стабільної кількості спортивних шкіл та стадіонів, що сприяє залученню молоді до занять спортом. - Впровадження нових форм соціальної підтримки та реабілітації. 	<ul style="list-style-type: none"> - Нестача спеціалістів у сфері охорони здоров'я, що ускладнює надання якісних медичних послуг. - Зменшення кількості дошкільних, загальноосвітніх та закладів через економічні труднощі. - Нестача кваліфікованого персоналу через міграцію високопоставлених осіб в інші регіони і за кордон у зв'язку з виконанням мобілізаційних завдань. - Залежність від природних монополій і високих тарифів у сфері енергетики та газопостачання. - Висока ймовірність відключення електроенергії через військові дії на території держави.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Використання штучного інтелекту для покращення якості та доступності соціальних послуг, автоматизації рутинних процесів та персоналізації послуг. - Впровадження цифрових технологій для збереження та популяризації культурної спадщини, а також розширення доступу до культурних ресурсів через Інтернет. - Залучення молодих спеціалістів до роботи в освітній та медичній сферах через програми стажування, підвищення кваліфікації та надання житла. - Залучення державних та міжнародних інвестицій для модернізації соціальної інфраструктури, будівництва нових закладів та покращення умов у наявних. 	<ul style="list-style-type: none"> - Зменшення чисельності населення, що може призвести до подальшого скорочення соціальних закладів і зниження їхньої ефективності. - Ризик руйнувань соціальної інфраструктури через військові дії, що ускладнює відновлення та нормальне функціонування закладів. - Висока конкуренція за ресурси та інвестиції з іншими регіонами України, що може ускладнити реалізацію місцевих проєктів. - Політична нестабільність та військові конфлікти можуть негативно вплинути на функціонування соціальної інфраструктури та безпеку мешканців області.

Примітка: розроблено авторкою.

1. Освітня складова. Система освіти в Хмельницькій області включає дошкільні заклади, загальноосвітні школи, професійно-технічні навчальні заклади та заклади вищої освіти. У 2022 році кількість дошкільних закладів становила 74, що трохи менше, ніж у 2020 році (72 заклади). Зменшення у 2022 році кількості дошкільних закладів може бути пов'язане зі зменшенням чисельності дітей дошкільного віку та демографічними змінами в регіоні (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів

Джерело: [46].

Кількість загальноосвітніх навчальних закладів також зазнала зменшення: з 649 у 2020 році до 561 у 2022 році. Проте варто відзначити, що матеріально-технічна база шкіл поступово покращується, що включає модернізацію навчальних приміщень та впровадження нових освітніх технологій.

На представленій діаграмі (рис. 2.4) зображено кількісне співвідношення учнів і вчителів в закладах загальної середньої освіти у Вінницькій та Хмельницькій областях на початок 2022/23 навчального року. Це співвідношення у Вінницькій області становить приблизно 10,67 учнів на одного вчителя, тоді як у Хмельницькій області – приблизно 10 учнів на одного вчителя.

З іншого боку, професійно-технічна освіта також демонструє тенденцію до стабілізації, але кількість студентів зменшується. Це може бути пов'язано зі зміною попиту на ринку праці та тенденції до вступу молоді до закладів вищої освіти. Університети регіону також стикаються з проблемами через конкуренцію та демографічну кризу.

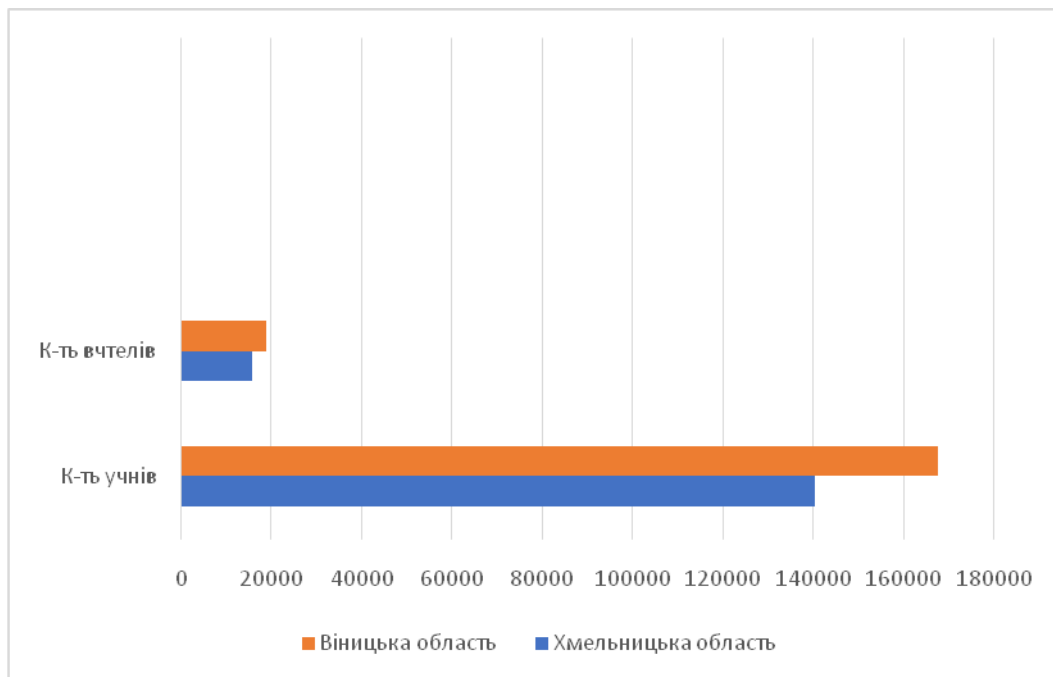

Рис. 2.4. Кількісне співвідношення учні/вчителі в закладах загальної середньої освіти за регіонами на початок 2022/23 навчального року

Джерело: [46].

2. Складова охорони здоров'я. Система охорони здоров'я Хмельницької області зазнала значних змін, спричинених як внутрішніми реформами, так і зовнішніми факторами, зокрема пандемією COVID-19. У 2022 році кількість лікарняних закладів скоротилася до 35 (у порівнянні з 37 у 2020 році), що може бути частиною оптимізаційних заходів. Водночас, покращення матеріально-технічного оснащення та збільшення доступу до медичних послуг через телемедицину сприяли підвищенню їх якості. Кількість лікарів та медичного персоналу в цілому залишається стабільною, проте спостерігається дефіцит вузько профільних спеціалістів. Залучення молодих фахівців залишається одним з ключових завдань для системи охорони здоров'я регіону.

Щодо тенденцій розвитку охорони здоров'я можна зробити такі висновки: зміни в демографії, захворюваності та інших факторах призвели до зміни потреби в медичних послугах, що, в свою чергу, вплинуло на кількість лікарів; зміни в державному фінансуванні охорони здоров'я призводять до

зменшення або збільшення кількості вакансій для лікарів; зміни торкнулися системі освіти та підготовки лікарів; негативним фактором впливу є низька оплата праці.

3. Соціально-культурна складова. Соціально-культурна інфраструктура Хмельницької області включає музеї, бібліотеки, клуби та інші заклади культури. За статистикою, кількість бібліотек зменшилася з 613 у 2020 році до 600 у 2022 році, що свідчить про тенденцію до оптимізації мережі бібліотечних закладів. Незважаючи на це, розвиток цифрових бібліотечних ресурсів та впровадження нових форм культурного обслуговування сприяє підтриманню високого рівня доступу до культурних послуг.

4. Інфраструктура фізичної культури і спорту. Спортивна інфраструктура регіону представлена спортивними школами, стадіонами, спортивними залами та іншими об'єктами. Кількість спортивних шкіл у 2022 році становила 39, що є незмінним показником порівняно з 2020 роком. Розвиток масового спорту та залучення молоді до занять фізичною культурою є одним з пріоритетних напрямів регіональної політики.

5. Складова соціального захисту. Система соціального захисту Хмельницької області включає заклади соціального обслуговування, притулки для бездомних осіб, центри реабілітації та інші структури, що надають допомогу вразливим категоріям населення. У 2022 році кількість таких закладів збільшилася, що відображає зростання потреб у соціальних послугах. Розширення мережі соціального обслуговування, впровадження нових форм допомоги та підтримки є важливими кроками у підвищенні рівня соціальної безпеки в регіоні.

Отже, аналіз соціальної інфраструктури Хмельницької області за період 2020–2022 років показує, що, незважаючи на деякі виклики, такі як демографічні зміни та пандемія, регіон демонструє стабільний розвиток у сфері освіти, охорони здоров'я, культури та соціального захисту. Основними напрямками подальшого розвитку є оптимізація мережі закладів, підвищення якості послуг та залучення інноваційних технологій.

2.4. Аналіз фінансового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури в регіоні

Функціонування будь-якої сфери суспільства, у тому числі соціальної, можливе лише за наявності ефективних, стабільних і збалансованих фінансових відносин у країні, які спроможні забезпечити оптимальний розподіл і перерозподіл її фінансових ресурсів [38, с. 21].

Ефективність функціонування соціальної інфраструктури безпосередньо залежить від якісного фінансового забезпечення як невід'ємного структурного елемента фінансового механізму. Складна соціально-економічна ситуація в країні вимагає пристосування соціальної політики до обмежених фінансово-матеріальних ресурсів та впровадження реформ, які дають змогу втілювати в життя принципи соціальної справедливості і забезпечити постійне підвищення добробуту населення [21, с. 383].

Матеріальним змістом фінансових відносин у соціальній сфері є поведінка різних груп суб'єктів цих відносин, а об'єктом – безперервний процес надходження і витрачання грошових коштів (рис. 2.5).

Фінансове забезпечення соціальної сфери здійснюється з бюджетних та позабюджетних джерел. Слушною є точка зору, що “обсяги фінансування соціальної сфери визначаються поєднанням елементів соціальної та бюджетної політики держави” [37, с. 105].

Бюджетне фінансування означає надання у безповоротному порядку коштів з бюджетів різних рівнів суб'єктам господарювання соціальної сфери для повного або часткового покриття їхніх витрат. Реалізація загальнодержавних програм соціального захисту здійснюється шляхом: 1) передбачення видатків на соціальний захист безпосередньо у Державному бюджеті; 2) врахування відповідного обсягу коштів на соціальний захист при розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів з наступною передачею дотацій та субвенцій місцевим бюджетам. Бюджетні видатки, спрямовані на фінансування соціальної сфери, досить різноманітні, оскільки вони

виконують різну роль у відтворювальному процесі (поточні та капітальні), мають різне джерело фінансування (державний і місцеві бюджети), термін реалізації (поточні, середньострокові та довгострокові), а також різне функціональне, відомче й цільове призначення [37, с. 106].

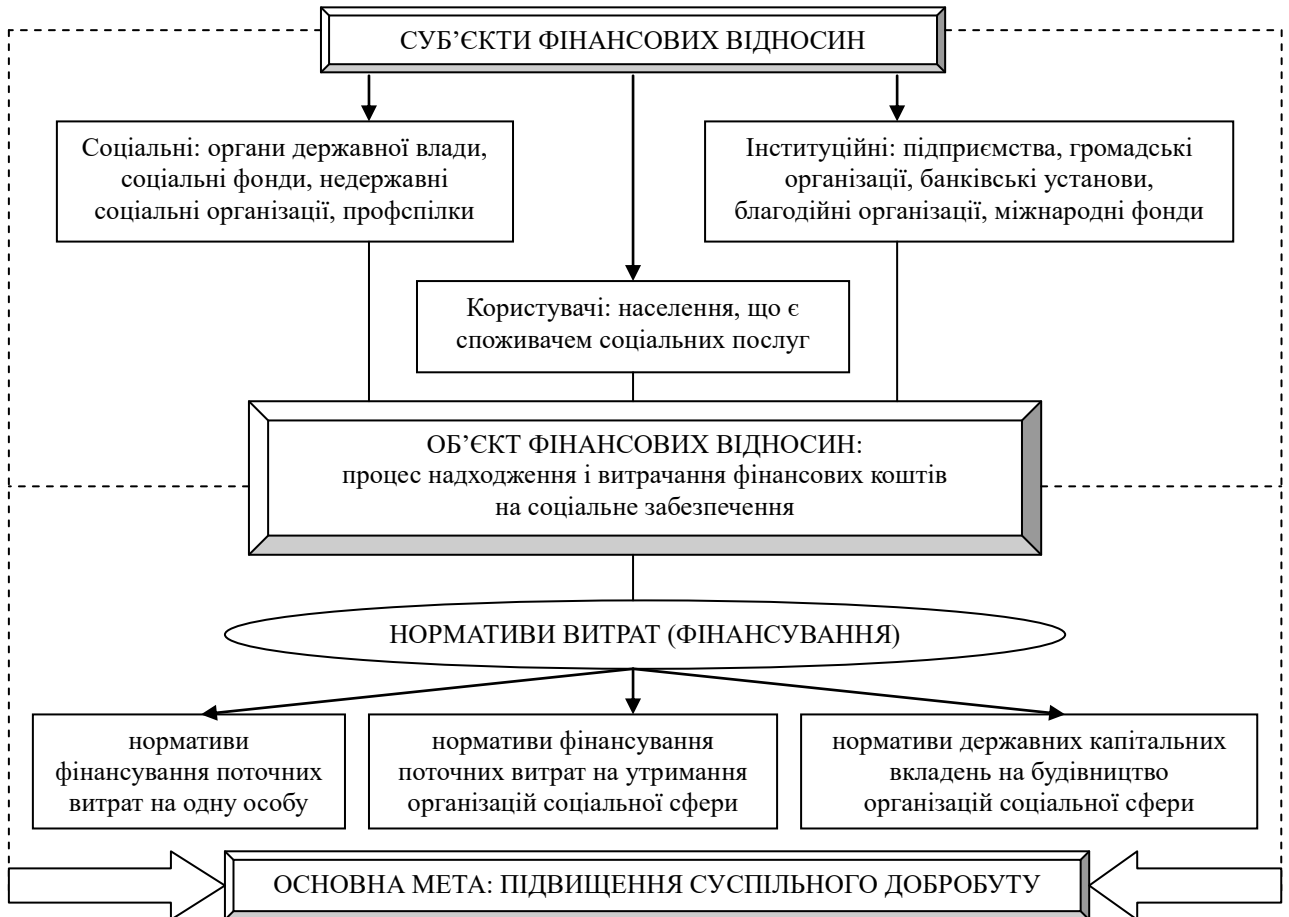

Рис. 2.5. Логіка організації фінансових відносин у соціальній сфері

Джерело: [54, с. 117].

Ефективна бюджетна політика неможлива без використання нормативних методів планування бюджетних видатків. Застосування таких підходів дає змогу об'єктивно та справедливо перерозподіляти бюджетні ресурси з урахуванням соціально-економічного розвитку територій, рівня доходів громадян, демографічної ситуації тощо [37, с. 108]. Окремо визначаються нормативи коштів, що спрямовуються на компенсацію витрат організацій соціально-культурного, житлово-комунального та побутового обслуговування, які не покриваються виплатами населення.

Фінансове забезпечення слід аналізувати з погляду досягнення його цілей. Кожна соціальна програма передбачає досягнення конкретних цілей, що дає змогу оцінити ефективність їх фінансування не лише у цілому по країні, а й за окремими регіонами. Водночас цілі окремих соціальних програм передбачають досягнення основних цілей системи соціального захисту: зменшення рівня бідності, зростання доходів населення, скорочення нерівності та підвищення тривалості життя. Отже, кінцевою метою здійснення соціальних видатків бюджету має бути підвищення суспільного добробуту.

Позабюджетне фінансування включає самофінансування, кредитування та мобілізацію фінансових ресурсів з інших джерел. Самофінансування передбачає процес відшкодування поточних витрат діяльності суб'єктами господарювання соціальної сфери, а також їх розвиток за рахунок власних джерел фінансових ресурсів. Кредитування є процесом отримання необхідних грошових коштів у фінансово-кредитних установах на умовах поворотності, платності, строковості та цільового використання підприємствами й установами соціальної сфери. До інших форм фінансового забезпечення доцільно віднести спонсорські кошти, надходження від громадських та благодійних фондів, кошти державних цільових фондів. Слід зазначити, що у таких галузях, як освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, культура, переважає бюджетне фінансування, а в побутовому обслуговуванні, громадському харчуванні – самофінансування та кредитування [33, с. 32].

Фінансування заходів соціального захисту частково відбувається за рахунок державних цільових позабюджетних фондів, а саме: Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності України, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Пенсійного фонду України. Таким чином, реальний обсяг видатків на соціальну сферу

буде складатися із загальної суми фактичних видатків державного і місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення, охорону здоров'я, забезпечення житлом окремих категорій громадян та видатків державних цільових позабюджетних фондів [54, с. 118–119].

За даними табл. 2.3 ми можемо розглянути, як змінювалася динаміка фінансування галузей соціальної інфраструктури Хмельницької області за 2021–2023 роки.

Таблиця 2.3

Динаміка фінансування галузей соціальної інфраструктури Хмельницької області за 2021–2023 роки

Рік	ГАЛУЗЬ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ			
	Розпис на рік з урахуванням змін/ Виконано за період (у грн.)			
	ОСВІТИ ТА НАУКИ	ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ
2021	1 303 225 494.00/ 1 212 729 302.17	539 073 030.53/ 507 250 071.03	298 317 335.00/ 293 991 021.95	46 699 855.00/ 46 157 677.09
2022	1 267 250 216.2/ 1175 523 805.03	633 157 388.51/ 579 198 323.57	443 744 421.14/ 412 060 423.09	48 976 626.00/ 40 975 710.66
2023	1 369 503 426.00/ 1 312 666 204.18	824 252 075.81/ 739 664 282.45	569 383 589.96/ 525 648 388.98	49 509 345.00/ 48 726 739.64

Примітка: Складено авторкою на основі [46].

Загалом, протягом 2021–2023 років спостерігалось зростання обсягів фінансування всіх галузей соціальної інфраструктури.

Найбільше зростання фінансування спостерігалось у сфері соціального захисту населення (з 298317335 грн у 2021 році до 569383589 грн у 2023 році, тобто на 90,6 %). Найменше зростання фінансування спостерігалось у сфері культури та спорту (з 46699855 грн у 2021 році до 49509345 грн у 2023 році, тобто лише на 6,1 %).

Найбільшу частку виплат з бюджету у 2021–2023 роках отримала галузь освіти та науки. На другому місці за обсягами фінансування протягом 2021–2022 років була галузь охорони здоров'я. У 2023 році частка фінансування галузі охорони здоров'я знизилася до 32,8 %, а на друге місце

за обсягами фінансування вийшла галузь соціального захисту населення (41,6 %). Найменшу частку виплат з бюджету у 2021–2023 роках отримала галузь культури та спорту.

За даними табл. 2.3, у 2021–2023 роках план з фінансування всіх галузей соціальної інфраструктури був виконаний не повністю: у 2021 році на 97,8 %, у 2022 році на 92,6 %, а у 2023 році – на 96,0 %. Використовуючи дані табл. 2.3, ми маємо можливість спостерігати тенденцію збільшення фінансування таких галузей, як соціальний захист населення, освіта та охорона здоров'я.

Втім, розмаїття соціальної сфери і джерел фінансування її розвитку робить актуальним питання щодо пошуку оптимальної комбінації джерел фінансового забезпечення з урахуванням пріоритетності задоволення соціальних потреб різних верств населення.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1. Обґрунтування впливу рівня розвитку соціально-культурної інфраструктури регіону на формування людського капіталу

Зростаюча роль соціально-культурної інфраструктури регіону пов'язана зі змінами у духовних та естетичних потребах людини, її впливом на якість людського капіталу і економічне зростання. Відповідно, виникає потреба у розробці теоретико-методологічних основ і прикладних методів оцінювання внеску соціально-культурної сфери у відтворення людського капіталу.

Чимало дослідників акцентують увагу на функціях соціально-культурної сфери у процесах відтворення робочої сили, підвищення рівня життя та прискорення економічного зростання. Зокрема, О.Б. Снісаренко [45] оцінив роль фінансування соціально-культурної сфери у контексті індексу людського розвитку; Г.В. Пінковська [34] обґрунтувала роль сфери культури в соціально-економічному розвитку країни та регіону; І.П. Кінаш [13–16] дослідила розвиток соціальної інфраструктури України; О.М. Крот [20] оцінив роль культурно-дозвілєвої сфери в економічному розвитку регіону; М.В. Осипенко [25] зауважила, що розробка напрямів відтворення людського капіталу потребує подальшого перетворення основних блоків соціальної інфраструктури відповідно до цілей сталого розвитку; Л.А. Гордієнко [7] проаналізувала фінансове забезпечення соціальної сфери. Разом з тим, актуальними залишаються питання відтворення і примноження усіх складових людського капіталу завдяки більш повному використанню потенціалу соціально-культурної інфраструктури, яка, хоч і потерпає сьогодні від дефіциту фінансування, однак може надати потужний імпульс для саморозвитку (у тому числі в інтелектуальній, трудовій сфері) кожної особистості.

За нашим переконанням, особливу роль у саморозвитку людини відіграє соціально-культурна інфраструктура (рис. 3.1), яка сприяє відтворенню

духовних, інтелектуальних (через культурно-освітнє середовище) та фізичних (завдяки туристично-рекреаційному господарству, інфраструктурі фізичної культури і спорту) властивостей індивіда як економічно активної особистості.

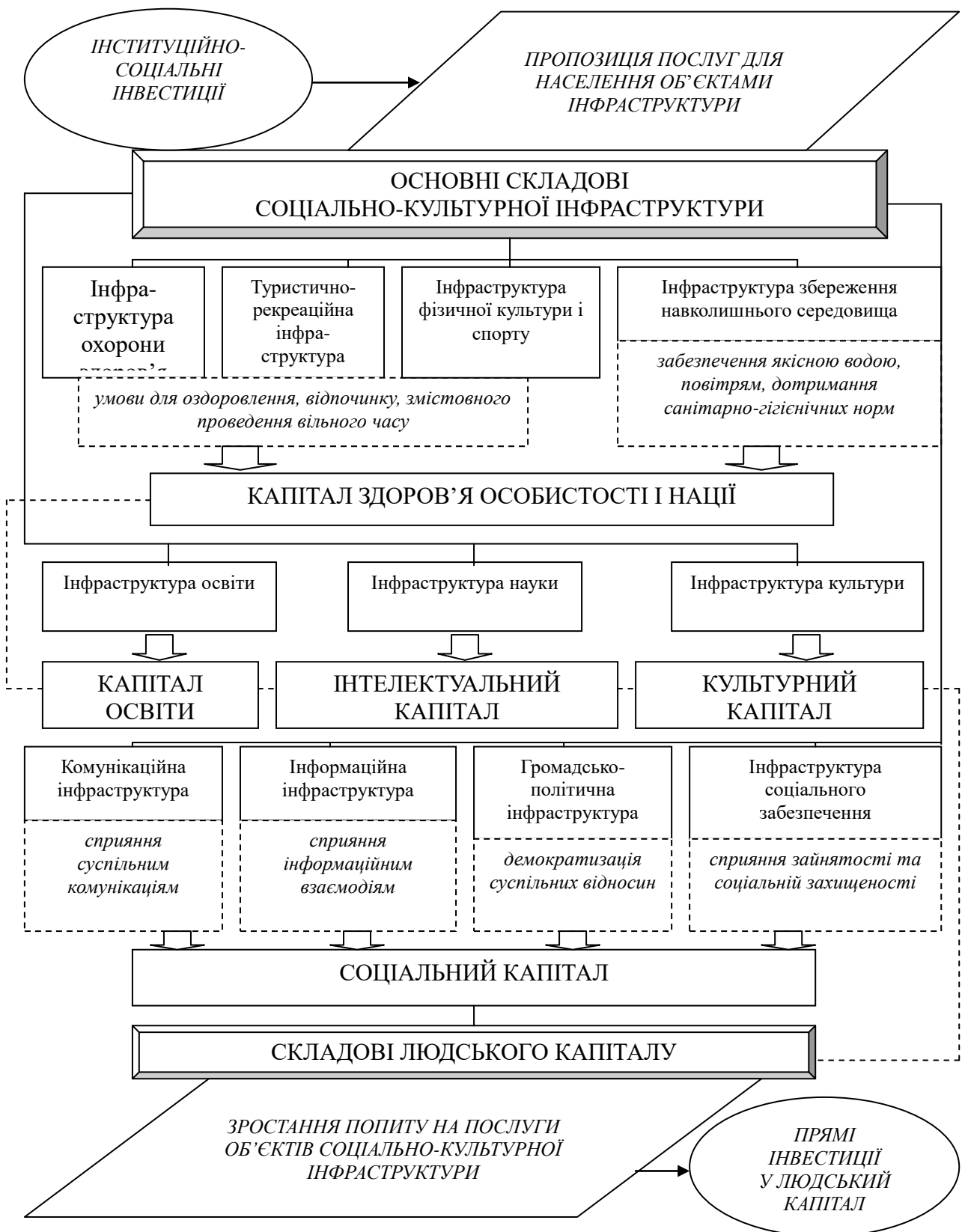

Рис. 1. Логіка взаємозв'язку між інвестиціями у розвиток соціально-культурного середовища та прямими інвестиціями у людський капітал [51, с. 48]

Основними компонентами людського капіталу є капітал освіти, капітал здоров'я, капітал культури.

Ядром людського капіталу вважається капітал здоров'я, навколо якого формується “надбудова” з інших соціально-психологічних і соціально-економічних елементів. Так, моральне і фізичне здоров'я суттєво впливає на інтелектуальні здібності людини, її здатність до генерування нових ідей, засвоєння інформації. Здоров'я також тісно пов'язане з багатством духовного світу особистості, знанням і сприйняттям культури (цінностей науки, освіти, мистецтва, моралі, релігії, етики). У свою чергу, стан здоров'я визначається способом життя, тобто якістю харчування, виконанням фізичного навантаження у вигляді спортивних вправ, відмовою від шкідливих звичок тощо. Задовільний стан здоров'я є обов'язковою умовою набуття та примноження професійних знань, навичок і вмінь, що формують реальне підґрунтя трудового потенціалу, а також є складовою якості життя. На макрорівні стан здоров'я населення є передумовою і водночас наслідком економічних досягнень [25, с. 153].

Також існує поняття соціального капіталу сфери охорони здоров'я – як характеристики і певного ступеня включення системи охорони здоров'я до суспільної свідомості і ресурсу розвитку держави. Такий соціальний капітал трансформується у матеріальний конкретний капітал або реальні ресурси – бюджетні асигнування галузі, замовлення на медичні послуги і необхідні дослідження, у рівень культури суспільства щодо здоров'я, збереження і відтворення людського чинника, прискорення інноваційного розвитку економіки.

Для належних темпів розвитку капіталу здоров'я у державі створюються: 1) інфраструктура охорони здоров'я – сукупність установ, зайнятих відновленням і зміцненням здоров'я людини; 2) туристично-рекреаційна інфраструктура – спрямована на задоволення туристичних потреб населення; 3) інфраструктура фізичної культури і спорту, що націлює на ведення здорового способу життя. Важливе значення у контексті

зміцнення здоров'я має інфраструктура збереження навколишнього середовища, призначенням якої є охорона, відтворення і поліпшення навколишнього середовища [14, с.173]. Високий рівень екологічної свідомості, у свою чергу, стає передумовою для застосування екологічно безпечних технологій, раціонального використання природних ресурсів тощо.

Під освітнім капіталом розуміють комплекс накопичених людиною знань і практичних навичок, що сприяють перетворенню особистості в самостійний суб'єкт досягнення життєвого успіху через переосмислення існуючих і творення нових фреймів життєдіяльності. Наприклад, володіння розвиненим освітнім капіталом значно посилює здатність людей переосмислювати соціальні перетворення, що відбувалися під час розбудови в Україні незалежної держави, дозволили громадянам знайти місце в новій соціальній структурі суспільства і досягти життєвого успіху.

Освітній капітал у сучасних умовах є основним чинником економічного зростання і характеризується такими особливостями: його формування потребує значних витрат; освітній капітал у вигляді навичок та здібностей (у своєму предметному бутті) є певним запасом, тобто може накопичуватися; освітній капітал може фізично зношуватися, економічно змінювати свою вартість і амортизуватися.

Результати освіти оцінюються за її внесками в економічне зростання та негрошовими внесками у досягнення сталого розвитку. Основний результат, який можна формалізувати в економічних показниках, – це внесок освіти у продуктивність праці індивідів через розвиток здібностей; він знаходить прояв у зростанні зарплати та підвищенні стандартів життя. До кінцевих результатів системи освіти можна віднести й індекс людського розвитку, що враховує очікувану тривалість життя, рівень грамотності населення та очікувану тривалість навчання, а також рівень життя, оцінений як розмір ВВП на душу населення. Звісно, для розвитку освітнього капіталу в регіоні необхідна розгалужена інфраструктура освіти, до якої входять заклади освіти.

Інтелектуальний капітал є проявом інтелекту соціального суб'єкта і являє собою продукти його інтелектуальної діяльності – інформацію й

знання, що мають соціально-економічну цінність і забезпечують певний дохід (благо). Для примноження інтелектуального капіталу в регіоні слід створювати і розвивати інфраструктуру науки, завданням якої є збереження висококваліфікованих кадрів і впровадження наукових розробок та досягнень у практику [14, с. 174]. Її матеріальною основою є насамперед науково-дослідні інститути, наукові центри, технопарки.

Під культурним капіталом прийнято розуміти знання, здібності, уміння й навички людини, які виробляються в ході соціалізації та у певній культурі вважаються необхідними, престижними, вартими пошуків, засвоєння і володіння. Індикаторами культурного капіталу є: час, витрачений на його конструювання (кількість років, витрачених на здобуття освіти, кількість закінчених /незакінчених навчальних закладів, самоосвіта), знання культурних традицій (мова, особливості поведінки, звичаї); в об'єктивованому стані матеріальні (кількість накопичених культурних об'єктів – книги, картини, інструменти) та символічні (накопичені знання – рівень академічної успішності, мовна /культурна компетенція) надбання; в інституціоналізованому стані – кількість освітніх кваліфікацій.

Також вживається термін “культурно-моральний капітал”, під яким розуміють сукупність інтелектуальних здібностей, професійної компетенції та досвіду, освіченості, моральних якостей, рівня кваліфікації, ментальності особи, що знаходить свій прояв на двох рівнях – споживчому та духовному. Разом з економічним капіталом він створює ресурсну основу життя людей, що визначає як їх позиції у стратифікаційній системі, так і характер можливостей, шансів на майбутнє. Якщо економічний капітал безпосередньо конвертується у гроші й інституціоналізується у формі прав власності, то культурний капітал може конвертуватися в економічний капітал і бути інституціоналізованим у формі наукових, освітніх, професійних кваліфікацій.

Сферу культури можна розглядати з позиції теорії фінансів – як вплив створених культурних продуктів на моральний та духовний розвиток людини, її світогляд, ставлення до навколишнього світу та подій, які відбуваються.

Підвищення рівня духовності суспільства, вдосконалення культури – не самоціль, а необхідна умова формування гармонійної особистості, подальшого зміцнення матеріальних і духовних основ сучасного життя, подолання негативних явищ, що знайшли відображення у девальвації соціальних і моральних цінностей.

Як зазначає Г.В. Пінковська, вплив культури на соціально-економічний розвиток країни і її регіонів відбувається через формування і розвиток людського потенціалу за допомогою якісного вдосконалення сукупної робочої сили, створення сприятливих умов для праці та відпочинку, найкращого застосування здібностей особистості [34, с. 8]. Специфічною особливістю сфери культури є культуротворча діяльність, спрямована безпосередньо на формування здібностей та задоволення потреб людей. Це, у свою чергу, забезпечує підвищення дієздатності робочої сили і більш високу її економічну віддачу. Інвестиції в культуру, на думку Г.В. Пінковської, можна розглядати також як інвестиції в людський капітал на тій підставі, що різноманітні альтернативні концепції людського капіталу включають у це поняття культурний рівень особистості [34, с. 12].

Інфраструктура культури в регіоні охоплює організації, які створюють продукцію культурного й інформаційного призначення, організовують демонстрацію духовних цінностей для населення [14, с. 174]. Динаміка суспільного розвитку впливає на інтенсивність культурно-дозвіллевих практик населення і поступово змінює конфігурацію, обсяг, якість і дисперсію культурного капіталу. Так, поширення інформаційно-комп'ютерних технологій суттєво знизило рівень відвідування бібліотек, театрів, музеїв. Відповідно, видозмінюються естетичні запити сучасної людини, яка часто ігнорує можливість помилуватися гарними краєвидами на природі, картинами у музеях або перейнятися емоціями акторів під час вистави у театрі. Водночас, є й позитивні моменти віртуалізації – зокрема, зменшення тривалості часу, витраченого людиною на пошук інформації; економія часу і витрат на культурний розвиток.

До умов підвищення якості людського капіталу науковці зараховують високий індекс соціальної свободи та інвестиції у розвиток активних і свідомих людей, наповнення новим змістом ролі людини у житті держави, головною ознакою якої є високий рівень соціальної відповідальності перед суспільством. Відповідно, вищим етапом еволюції людського капіталу можна вважати соціальний капітал, коли комунікації в рамках усталених спільнот внаслідок накопичення певного рівня довіри та взаємної відповідальності набувають синергетичної здатності формувати новий ресурс. Соціальний капітал включає сукупність суб'єктів соціального життя, мережу їх взаємозв'язків, цінностей і норм, яких вони дотримуються, а також різні види діяльності, виконувані ними з власної ініціативи в рамках сформованої мережі зв'язків та з дотриманням усталеної системи норм суспільної взаємодії. За допомогою соціального капіталу забезпечується соціальна справедливість, задоволення соціально-економічних потреб, а також відбувається згуртування суспільства.

Для нарощування соціального капіталу важливе значення має комунікаційна та інформаційна інфраструктура регіону; консолідацію членів суспільства навколо загально визнаних політичних цінностей і норм забезпечує громадсько-політична інфраструктура; об'єднання людей на основі релігійних цінностей забезпечує духовна інфраструктура; нарешті, інфраструктура соціального забезпечення відповідає за досягнення ефективної зайнятості [14, с. 175].

З інвестиційної точки зору, людський капітал – це нематеріальний актив, який накопичується та примножується за рахунок інвестицій в освіту, мотивацію, охорону здоров'я, міграцію, відпочинок. Інвестиції в людський капітал прийнято поділяти на: прямі – інвестиції безпосередньо у людину, в якій втілюється людський капітал (інвестиції в її здоров'я, освіту, професійне навчання); непрямі, або опосередковані, інвестиції у людину, здійснення яких створює умови для формування, накопичення, підвищення якості та ефективного використання людського капіталу індивіда. Непрямі інвестиції у

людину можна класифікувати як інституційно-соціальні – інвестиції у суспільні інститути, що забезпечують накопичення, реалізацію та розвиток людини, формують середовище функціонування та відтворення людського капіталу. Отже, можна провести паралелі між показниками фінансування розвитку соціально-культурної сфери, з одного боку, а з іншого – досягнутим рівнем людського капіталу, який може бути задіяний для створення все більшої кількості матеріальних і духовних благ.

Цілком погоджуємось з М.В. Осипенко, що витрати на освіту, зміцнення здоров'я, інші аспекти розвитку населення дають значні за обсягом, тривалі та синергетичні за характером соціальний і економічний ефекти, причому останній нерідко істотно перевищує віддачу від інвестицій у матеріальний капітал [25, с. 153]. Підвищення ефективності регулювання розвитку соціальної інфраструктури регіону дасть змогу поліпшити систему соціального обслуговування, забезпечити реалізацію прав і обов'язків органів державної влади та управління в питаннях задоволення соціально значущих потреб населення; залучити бізнес-спільноту до процесу розбудови соціальної інфраструктури; забезпечити виконання соціальних гарантій перед громадянами в умовах ринкової економіки та створити необхідні умови для високопродуктивної праці [25, с. 156–157].

Точкою оптимуму інвестування у людський капітал пропонуємо вважати досягнення відповідності, з одного боку, між цілями і критеріями вкладання інституційно-соціальних інвестицій у розбудову соціально-культурного середовища (рівень державного регулювання, що сприяє формуванню певного рівня пропозиції послуг об'єктами соціально-культурної інфраструктури), а з іншого – суб'єктивними міркуваннями окремих індивідів щодо доцільності виділення власних коштів на саморозвиток (крім іншого, це прояв попиту на послуги культурно-дозвілдової сфери) і, нарешті, цілями та критеріями, якими керуються роботодавці під час прийняття рішень про здійснення інвестицій у людський капітал підприємства. З удосконаленням соціально-культурної

інфраструктури досягатиметься економія зусиль, що докладаються кожним індивідом для пошуку оптимальних варіантів підвищення рівня освіти, відновлення сил і загального культурного розвитку [51].

3.2. Рекомендації щодо удосконалення діяльності Хмельницької ОВА з розвитку соціальної інфраструктури на основі сучасних цифрових технологій

Україна, як і багато інших країн, зазнала значної шкоди у соціальній інфраструктурі внаслідок війни та економічної нестабільності. Відновлення соціальної інфраструктури є важливим завданням для підтримки якості життя громадян і розвитку країни в цілому після війни. Однак ефективність цього процесу залежить від багатьох факторів: координації дій органів влади, фінансової підтримки, використання сучасних технологій, застосування нестандартних підходів.

Розроблені нами пропозиції засновані на досвіді інших країн і передових методах, які можуть бути корисні для України. Ці пропозиції адресовані передусім територіальним органам виконавчої влади, а також органам місцевого самоврядування, громадським організаціям, місцевим активістам тощо.

Рекомендації щодо підвищення ефективності функціонування соціальної інфраструктури Хмельницької області зводять до таких основних дій на рівні Хмельницької ОВА:

1. Виконати детальний аналіз слабких місць у соціальній інфраструктурі регіону і на основі цього аналізу визначити пріоритети її розвитку. Перш за все, потрібно знати, які об'єкти інфраструктури сприяють зростанню добробуту (зокрема, нарощуванню людського капіталу), в якому стані вони перебувають, і пріоритети удосконалення.

2. Створити комісію, яка контролюватиме розвиток соціальної інфраструктури та забезпечуватиме координацію між різними органами влади

та громадянським суспільством. Створення такої комісії дозволить місцевим жителям активніше брати участь у процесі розвитку, і це сприятиме прийняттю рішень про оптимізацію соціальних структур на регіональному рівні.

3. Залучати міжнародних донорів та інвесторів для фінансування проєктів оновлення соціальної інфраструктури. Інвестори можуть бути зацікавлені у співпраці з урядами та місцевими компаніями для спільного створення успішних інвестиційних проєктів. Також важливо подбати, щоб інвестиції були захищені законом, щоб Україна відповідала міжнародним стандартам і щоб інвестиційні проєкти були частиною стратегії уряду.

4. Розробити довгострокову стратегію розвитку соціальної інфраструктури з урахуванням не тільки поточних потреб, а й майбутніх соціальних тенденцій і технологічних досягнень. Довгострокова стратегія враховує потреби населення та забезпечує належне планування та розподіл ресурсів, необхідних для розвитку соціальної інфраструктури.

5. Залучати державні установи та активістів до процесу розвитку соціальної інфраструктури, забезпечивши прозорість та відкритість при прийнятті рішень та реалізації проєктів. Державні установи та активісти знаходяться в безпосередньому контакті з населенням, що може гарантувати, що кошти будуть спрямовані відповідно до потреб і пріоритетів місцевих мешканців.

6. Створити базу даних, яка допоможе приймати обґрунтовані рішення про стан і потреби у розвитку соціальної інфраструктури в регіоні, а також забезпечить прозорість розподілу коштів. Цей крок дасть об'єктивну та точну інформацію про стан соціальної інфраструктури та допоможе визначити пріоритетні сфери використання ресурсів.

7. Використовувати сучасні технології та методи розвитку соціальної інфраструктури для забезпечення максимальної ефективності. Наприклад, використання сучасних матеріалів, таких як екологічно чисті матеріали, що використовують сонячну енергію, може зменшити витрати та енергію. Іншим

прикладом є використання інтелектуальних технологій для управління енергоефективністю, що може значно підвищити продуктивність інфраструктури та зменшити експлуатаційні витрати.

Виходячи з вище наведених рекомендацій, пропонуємо покрокову програму, що дасть змогу удосконалити соціальну інфраструктуру Хмельницької області за стратегічними напрямками: підвищення та вдосконалення якості освіти; розвиток охорони здоров'я; підтримка соціально вразливих верств населення; розвиток культури та спорту.

Вважаємо, що розробка та затвердження цієї комплексної програми розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області залучить до її реалізації державні і приватні інвестиції, створить ефективну моніторингову систему та, в першу чергу, ми матимемо змогу оцінити реальну картину основних проблем області. А також це забезпечить відкритість та прозорість діяльності Хмельницької ОВА у сфері розвитку соціальної інфраструктури.

Першим кроком є аналітичний етап, який необхідний для визначення першочергових проблематичних питань. Важливо залучити до цього етапу працівників вузького профілю, які стикаються з певними проблемами на своїх робочих місцях. Опиратись слід на працівників шкіл (як директорів, так і звичайних вчителів), директорів медичних установ, директорів будинків культури або працівників культурних центрів, також варто залучити до обговорення проблематики працівників центру соціальних послуг, благодійних організацій, громадських та волонтерських організацій.

Після аналізу стану соціальних структур не менш важливим етапом буде вивчення статистичних даних та передового вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку соціальної інфраструктури. Розуміємо, що для ефективного вирішення питань у сфері соціальної інфраструктури буде необхідна значна сума коштів. На сьогодні кошти, призначені для будівництва та підтримки відомчих об'єктів соціальної інфраструктури, є частиною фонду виробничого й соціального розвитку (фонду накопичення). Залучення до аналітичної роботи експертів, науковців, представників громадськості, бізнесу та органів

влади сприятиме кращій координації зусиль та ресурсів, спрямованих на розв'язання соціальних проблем, та приведе до більш ефективного використання бюджетних коштів, уникнення дублювання зусиль та кращого доступу до соціальних послуг для населення.

Наступним кроком у цій програмі буде програмний етап. Після того, як буде проведено комплексний аналіз стану соціальної інфраструктури області, можна перейти до розробки головної мети програми та її основних завдань, а також необхідно буде визначити ключові показники ефективності роботи (KPI).

Головною метою програми розвитку соціальної інфраструктури є створення якісних та доступних соціальних послуг для всіх мешканців регіону. Це передбачає модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази закладів соціальної сфери (маються на увазі реконструкція та капітальний ремонт будівель, а також закупівля нового обладнання та меблів, запровадження на робочих місцях сучасних технологій). Також важливе значення має підвищення кваліфікації працівників соціальної сфери (навчання та перепідготовка персоналу, участь в семінарах, конференціях, можливість відряджень до кращих закладів соціальної сфери інших країн для запозичення кращих практик з інших країн), розвиток партнерства з громадським та приватними секторами, що дасть змогу створювати спільні проекти та програми. Що стосується розширення доступу до соціальних послуг для вразливих груп населення, головною метою буде створення нових соціальних центрів та служб, а також запровадження адресної програми соціальної підтримки.

Досягнення цієї мети дозволить підвищити рівень життя населення, зменшити рівень бідності та соціальної виключеності, створить сприятливі умови для розвитку людського капіталу, сприятиме інтеграції до європейського простору, що в свою чергу, сприятиме припливу іноземних інвестицій.

Визначивши головну мету програми, окреслюємо її головні завдання:

- забезпечити проведення капітального ремонту та реконструкції закладів соціальної сфери, які потребують цього;
- оновити обладнання та меблі у закладах соціальної сфери області;
- запровадити енергоефективні технології у закладах соціальної сфери;
- забезпечити доступ до Інтернету у закладах соціальної сфери області;
- розробити та впровадити систему постійного навчання та перепідготовки працівників соціальної сфери області;
- забезпечити участь працівників соціальної сфери у семінарах, конференціях та інших навчальних заходах;
- відряджати працівників соціальної сфери до кращих закладів соціальної сфери інших країн для обміну досвідом;
- створити нові соціальні центри та служби для надання соціальних послуг вразливим групам населення;
- розробити та впровадити адресну програму соціальної підтримки вразливих груп населення;
- забезпечити надання пільг та допомоги вразливим групам населення;
- використовувати нові технології та підходи до роботи у соціальній сфері;
- впроваджувати кращі практики з інших країн;
- розвивати партнерство з громадським та приватним секторами для впровадження інновацій у соціальній сфері;
- залучити до співпраці громадські організації, благодійні фонди та приватні компанії у сфері соціального забезпечення;
- створити спільні проєкти та програми з розвитку соціальної інфраструктури області;
- обмінюватися досвідом та кращими практиками з розвитку соціальної інфраструктури області.

Звичайно, це є загальний перелік завдань програми, більш детальний можливо визначити після аналізу актуальних потреб і проблем, а також

пріоритетів розвитку регіону, враховуючи реальні можливості та ресурси, які необхідні для їх реалізації.

Не менш важливим питанням є забезпечення фінансування програми. Фінансування здійснюватиметься за рахунок державного та обласного бюджетів, а також за допомогою участі в державних програмах розвитку соціальної інфраструктури. Що стосується приватних інвестицій, можемо стверджувати, що програма обміну досвідом, участь у міжнародних проєктах дасть змогу залучати кошти міжнародної фінансової допомоги, фінансова участь з боку приватного сектора реалізуватиметься через публічно-приватне партнерство.

Після успішного початку роботи програми необхідний регулярний моніторинг для перевірки відповідності заходів програми цілям та завданням, порівняння фактичних результатів з очікуваними та вжиття коригувальних заходів.

Для удосконалення соціальної інфраструктури регіону варто залучати сучасні цифрові технології. Однією з найбільш перспективних технологій вважаємо штучний інтелект (ШІ), який може значно змінити соціальну сферу, зокрема, у контексті підвищення якості та доступності соціальних послуг.

В першу чергу слід звернути увагу на законодавче забезпечення застосування технологій ШІ відповідно до міжнародних стандартів. Перший крок до цього було здійснено 2 грудня 2020 року, коли Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні. Для подальшої трансформації законодавства в контексті розвитку цифрової індустрії цей документ став вихідною точкою.

Штучний інтелект може покращити управління ресурсами, забезпечити персоналізований підхід до надання послуг, автоматизувати рутинні процеси та значно підвищити ефективність роботи соціальних установ. ШІ дозволяє швидко обробляти великі дані, що дає можливість краще задовольнити потреби населення та оперативно реагувати на зміни. Крім того, в питаннях

управління розвитком соціальної інфраструктури технології штучного інтелекту можуть допомогти в аналізі та прогнозуванні.

ШІ допоможе оптимізувати управлінські процедури в соціальних установах Хмельницької області. Автоматизація рутинних завдань, таких як управління ресурсами, планування розкладів і обробка документів, дозволить працівникам зосередитися на більш важливих справах. Це підвищить продуктивність та ефективність роботи установ, дозволяє замовникам отримати якісне та швидке обслуговування [28, с. 42].

Тому пропонуємо створити Центр інновацій та штучного інтелекту (ЦІШІ) при Хмельницькій обласній військовій адміністрації, головним завданням якого буде постійний нагляд за функціонуванням всіх впроваджених систем ШІ, виявлення та усунення технічних збоїв та неполадок, оновлення та підтримка програмного забезпечення.

Орієнтовна структура Центру наведена на рис. 3.2.

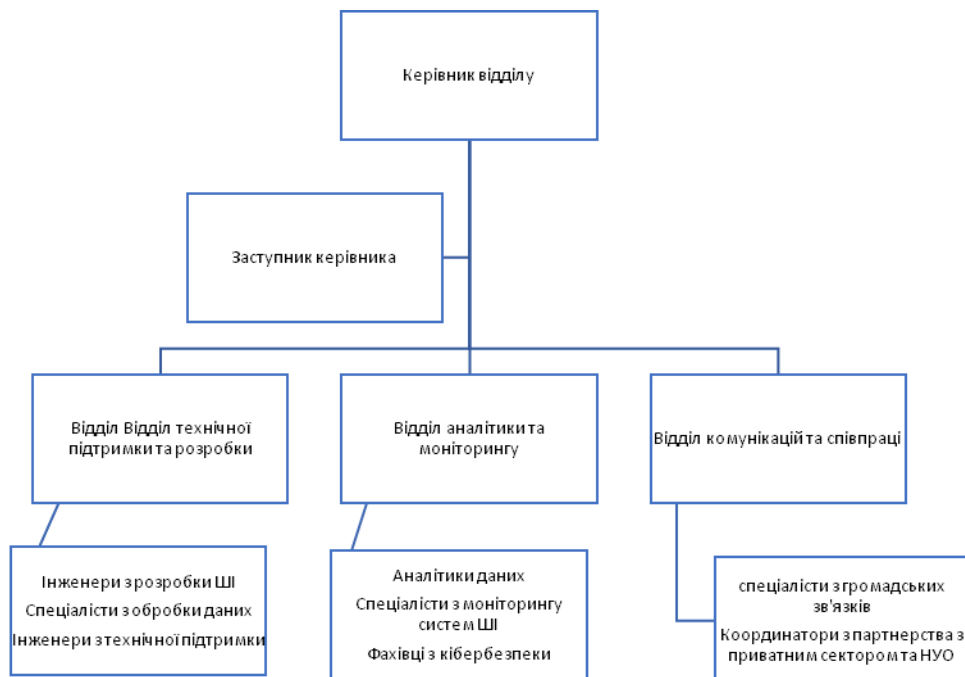

Рис. 3.2. Структура Центру інновацій та штучного інтелекту, що пропонується для створення у складі Хмельницької ОВА

Досить перспективним вважаємо застосування технологій штучного інтелекту у розбудові інфраструктури охорони здоров'я. У цій сфері і

Хмельницькій області, як і в багатьох інших регіонах України, є низка проблем: недостатня доступність медичних послуг у сільській місцевості, нестача медичних працівників, обмеженість матеріально-технічних ресурсів, проблеми з ефективністю надання медичної допомоги та зниження якості медичних послуг.

У медичній галузі Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні передбачає виконання заходів, спрямованих на підвищення якості та тривалості життя громадян України, зокрема:

- створення за допомогою ШІ національної системи консультування громадян України за адресою проживання, що засноване на аналізі штучним інтелектом клінічних, генних і поведінкових даних;

- формування на основі технологій ШІ загальнодержавної електронної платформи охорони здоров'я, яка забезпечує зберігання, цільове використання та захист персоніфікованих даних щодо здоров'я громадян на місцевому, регіональному та національному рівнях;

- упровадження технологій ШІ при створенні прогресивних систем своєчасної цілодобової медичної діагностики (віртуальних консультантів, кібернетичних експертів тощо);

- створення за допомогою ШІ ситуаційного національного центру аналізу епідеміологічних ситуацій, застосування нейромережевого моделювання та прогнозування ситуацій;

- забезпечення когнітивної гармонізації в сімейній медицині (в системі «лікар – пацієнт»);

- диверсифікація медицини в контрольовану штучним інтелектом ширшу соціальну сферу, яка використовує всі форми даних про здоров'я, включаючи геноміку, метадані, електронні медичні картки та біометрію для забезпечення здоров'я населення;

- упровадження інструментів взаємодії з пацієнтами на основі ШІ (чат-боти, мобільні пристрої тощо);

- навчання пацієнтів щодо прийняття поінформованих рішень, самоконтролю стану здоров'я та профілактики за допомогою ШІ;
- пріоритизація (ранжування) груп пацієнтів за ризиками і ведення проактивного втручання за допомогою технологій ШІ;
- дослідження соціальних детермінант охорони здоров'я та управління здоров'ям населення за допомогою технологій ШІ.

Проблеми з інфраструктурою соціального захисту в Хмельницькій області можуть включати такі фактори, як недостатня доступність послуг для всіх категорій населення, низька якість наданих послуг, недостатня кількість закладів соціального обслуговування та їх нерівномірне розташування, а також відносно невисока дієвість процедур надання соціальної допомоги та підтримки. Штучний інтелект може допомогти в проблемі, оскільки він краще керувати ресурсами та послугами. Наприклад, використання аналітичних моделей штучного інтелекту може передбачити потребу населення в різних типах соціальних послуг і змінити систему соціального захисту відповідно до цих потреб. Крім того, штучний інтелект може допомогти автоматизувати соціальні послуги та спростити процеси отримання допомоги. Наприклад, доцільним є створення чат-ботів або віртуальних помічників, які будуть взаємодіяти з користувачами та надавати їм інформацію про доступні послуги, а також допомагати їм заповнювати необхідну кількість документів.

Також можна застосовувати ШІ у житлово-комунальній інфраструктурі, зокрема, в організаціях, які забезпечують процес забезпечення населення якісними житлово-комунальними послугами. По-перше, штучний інтелект покращить управління водопостачанням і водовідведенням. Інтелектуальні системи моніторингу можуть виявити витіки води та автоматично повідомляти відповідні служби, що дозволяє швидко вирішувати проблеми та зменшувати втрати води. Крім того, системи управління водопостачанням можуть прогнозувати попит на воду та коригувати постачання, що підвищує ефективність роботи водопостачальних підприємств. По-друге, ШІ може

допомогти в управлінні будівлями. Системи розумного дому, що використовують штучний інтелект, можуть забезпечувати автоматичний контроль за інженерними системами, такими як освітлення та вентиляція, що підвищує енергоефективність і комфорт для мешканців. Крім того, штучний інтелект може бути корисним для прогнозування та планування ремонтних робіт, аналізуючи стан будівель і інфраструктури та повідомляючи вчасно про необхідність їх обслуговування. По-третє, підвищення рівня безпеки є ще однією важливою сферою застосування ШІ. Інтелектуальні системи відеоспостереження та аналізу даних можуть оперативно повідомляти служби безпеки про підозрілу активність, що допомагає запобігати злочинам і забезпечувати безпеку мешканців.

Таким чином, застосування технологій штучного інтелекту сприятиме удосконаленню управління розвитком соціальної інфраструктури шляхом автоматизації процедури виявлення поточних проблем і оперативного прийняття рішень щодо їх розв'язання. За допомогою сучасних цифрових технологій можна покращити процес комунікації між Хмельницькою ОВА та іншими органами влади, громадськими неурядовими організаціями та іншими стейкхолдерами в регіоні, залученими до питань розбудови соціальної інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Бакалаврська робота виконана на актуальну для суспільства тему і містить низку цінних з теоретичної та практичної точки зору результатів.

1. Соціальна інфраструктура – це комплекс галузей, які безпосередньо пов'язані зі створенням загальних умов для відтворення робочої сили і забезпечення нормальної життєдіяльності людей. Ця сфера охоплює освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, культуру, охорону здоров'я та фізичне виховання. Соціальна інфраструктура входить до складу господарського комплексу кожної адміністративно-територіальної одиниці, а отже, є складовою її функціональної та територіальної структур. На розвиток соціальної інфраструктури впливає велика кількість чинників: економічний, політичний, демографічний, культурний, містобудівний, соціально-політичний, логістичний тощо.

2. Характерною ознакою соціальної інфраструктури є забезпечення її об'єктами загальних умов для ефективної трудової діяльності, формування фізично та інтелектуально розвинутого, суспільно активного індивіда. Відповідно, рівень розвитку соціальної інфраструктури вказує на ефективність використання матеріальних можливостей для підвищення якості життя населення та відображає рівень соціально-економічного розвитку держави. До стратегічних завдань соціальної інфраструктури належать: створення нової психології та стилю життя населення; всебічна підтримка людського розвитку; орієнтація на інтереси населення, сім'ї та відтворення умов їх розвитку; стимулювання зростання індивідуальної економічної свідомості та ініціативи як визначальних факторів територіального розвитку.

3. Методологічні підходи до оцінювання розвитку соціальної інфраструктури є важливою складовою аналізу регіонального розвитку. Враховується як і якісні, так і кількісні показники, які дають можливість отримати повне уявлення про стан і динаміку розвитку інфраструктури.

Процес оцінювання містить декілька ключових етапів: формування показників, їх обчислення зведення до єдиного індексу та аналіз отриманих результатів. Кожен компонент містить показники, які вимірюються за допомогою статистичних даних.

4. Виконавши аналіз заходів та програм Хмельницької ОВА щодо розвитку соціальної інфраструктури, можна зробити висновок, що обласна адміністрація активно працює над удосконаленням та модернізацією цієї сфери суспільного життя, бачення якої представлені в Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки. Виконаний SWOT-аналіз розвитку соціальної інфраструктури Хмельницької області показав, що, незважаючи на деякі позитивні зміни, галузь стикається з багатьма проблемами у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту населення, житлово-комунального господарства. Перерозподіл фінансування на оборону, обмеження фінансування соціальних програм і уповільнення розвитку інфраструктури є результатами війни в Україні. Навантаження на соціальні служби збільшується через внутрішню міграцію, а безробіття збільшує бідність і попит на соціальну допомогу.

5. Фінансове забезпечення розвитку соціальної інфраструктури здійснюється з бюджетних та позабюджетних джерел. Ефективна бюджетна політика неможлива без використання нормативних методів планування бюджетних видатків. Застосування таких підходів дає змогу об'єктивно та справедливо перерозподіляти бюджетні ресурси з урахуванням соціально-економічного розвитку територій, рівня доходів громадян, демографічної ситуації тощо. Окремо визначаються нормативи коштів, що спрямовуються на компенсацію витрат організацій соціально-культурного, житлово-комунального та побутового обслуговування, які не покриваються виплатами населення. Позабюджетне фінансування включає самофінансування, кредитування та мобілізацію фінансових ресурсів з інших джерел.

6. Проведене дослідження дозволило дійти висновку про визначальну роль соціально-культурної сфери у розвитку людського капіталу на різних

рівнях його прояву. В сучасних умовах простежується суттєва зміна вимог сучасної людини щодо власного саморозвитку у контексті задоволення потреб підтримки здоров'я, організації дозвілля, соціалізації та підвищення загального рівня культури. Кожен індивід так чи інакше долучається до єдиного культурного простору, який відтворює накопичені поколіннями культурні цінності і здобутки, створюючи тим самим попит на послуги, що надаються об'єктами культурного призначення. На рівні державного регулювання основною ознакою важливості культурного розвитку суспільства слід вважати належне фінансування об'єктів соціально-культурної інфраструктури.

7. Запропонована покрокова програма удосконалення соціальної інфраструктури Хмельницької області за такими стратегічними напрямками: підвищення якості освіти, розвиток охорони здоров'я, підтримка соціально вразливих верств населення, розвиток культури та спорту. Програма має на меті залучення державних та приватних інвестицій, створення ефективної моніторингової системи та забезпечення прозорості діяльності влади. Головна мета – створення якісних та доступних соціальних послуг через модернізацію матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації працівників, розвиток партнерства, створення нових соціальних центрів та служб. Фінансування програми здійснюватиметься за рахунок державного та обласного бюджетів, участі у міжнародних проєктах та залучення приватних інвестицій. Програма передбачає регулярний моніторинг, аналіз результатів та створення нових робочих місць для покращення соціальної інфраструктури області.

8. Існує доказ того, що штучний інтелект може значно покращити управління ресурсами, надати персоналізовані послуги, автоматизувати рутинні процеси та підвищити продуктивність установ, що входять до складу соціальної інфраструктури. Пропонується створити у складі Хмельницької ОВА Центр інновацій та штучного інтелекту (ЦІІІ), що буде координувати діяльність з упровадження сучасних цифрових технологій та інших інновацій в різних галузях, у тому числі в діяльності з управління розвитком соціальної інфраструктури регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е., Марченко О.В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади: монографія. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 196 с.
2. Барський Ю.М. Аналіз методичних підходів до оцінки рівня соціально орієнтованого розвитку економіки регіону. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_11 (дата звернення: 20.05.2024).
3. Беновська Л. Соціальна інфраструктура територіальних громад: інтереси стейкхолдерів. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль: ТНТУ, 2021. Т. 69. № 2. С. 14–23.
4. Бобровська О.Ю., Корнієвський С.В. Методологічні засади дослідження економічної політики розвитку регіонів. *Університетські наукові записки*. 2013. № 4. С. 453–461.
5. Вольська О.М. Шляхи забезпечення зростання рівня якості життя населення країни. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2011. Т. 7. № 2. С. 73–79.
6. Гонта С.В. Наукові підходи та методи аналізу соціальної інфраструктури регіонів України. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1 (492). С. 151–155.
7. Гордієнко Л.А. Оцінка фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1 (2). С. 362–366.
8. Грiневська С. Соціальні ресурси розвитку регіону в умовах децентралізації. *Економіст*. 2016. № 8. С. 13–20.
9. Данилишин Б.М., Куценко В.І. Культурно-освітня сфера як соціальна база підтримки ринкової трансформації в Україні. Київ: РВПС України НАН України, 1999. 122 с.
10. Європейський кодекс соціального забезпечення від 16.04.1964 р. База даних “Законодавство України”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329 (дата звернення: 10.05.2024).

11. Єпіфанов А.О., Мінченко М.В., Дадашев Б.А. Управління регіоном: навчальний посібник; ред. А.О. Єпіфанов. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 361 с.

12. Кириченко С.О., Парфенюк М.В. Стан та перешкоди на шляху розвитку соціальної інфраструктури. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4847> (дата звернення: 20.05.2024).

13. Кінаш І.П. Модернізація соціальної інфраструктури як чинник сталого розвитку. *Економічні проблеми сталого розвитку*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф. (24–26 квітня 2013 р., м. Суми); за заг. ред. О.В. Прокопенко. Суми: СумДУ, 2013. Т. 1. С. 123–125.

14. Кінаш І.П. Склад та структура соціальної інфраструктури. *Вісник соціально-економічних досліджень*: зб. наук. праць. 2012. № 3 (46). С. 171–176.

15. Кінаш І.П. Суть та зміст поняття “соціальна інфраструктура”. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”*. 2012. № 2. Т. 1. С. 202–204.

16. Кінаш І.П. Фактори впливу на формування соціальної інфраструктури сталого розвитку України. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2012. № 3 (102). С. 48–51.

17. Кліменко О.В., Білан І.О. Проблеми розвитку соціальної інфраструктури України. *Економічні проблеми сталого розвитку*: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ (3–5 квітня 2012 р. м. Суми); відп. за вип. О.В. Прокопенко. Суми: СумДУ, 2012. Т. 8. С. 61–62.

18. Ковальська Л.Л., Оксенюк К.І., Салівончик О.М.. Стратегічні імперативи розвитку соціальної інфраструктури регіону. *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 95–99.

19. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення № 102, прийнята Генеральною Конференцією Міжнародної організації праці від

28.06.1952 р. База даних “Законодавство України”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011 (дата звернення: 10.05.2024).

20. Крот О.М. Роль культурно-дозвілєвої сфери в економічному розвитку регіону: аналіз понятійно-категорійного апарату. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. Вип. 2. С. 840–843. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/2-2014/174.pdf> (дата звернення: 16.05.2024).

21. Крупельницька І.Г., Євась Т.В., Жукова О.А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 4 (15). С. 383–387. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/15_2018/63.pdf (дата звернення: 10.05.2024).

22. Куценко В.І. Соціальна інфраструктура — важливий чинник стійкого функціонування сільської економіки (концептуальні підходи). *Агросвіт*. 2009. № 9. С. 7–11.

23. Летуновська Н.Є. Зарубіжний та вітчизняний досвід участі підприємств у розвитку соціальної інфраструктури регіону. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 3(19). С. 43–49.

24. Литвиненко К.О., Садовий В.О. Соціальна інфраструктура України та її проблеми. *Економічні проблеми сталого розвитку: тези доповідей науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів і студентів факультету економіки та менеджменту, присвяченої дню науки в Україні, (18–22 квітня 2011 р., м. Суми); відп. за вип. А.Ю. Жулавський*. Суми: СумДУ, 2011. Ч. 4. С. 13–14.

25. Осипенко М. В. Соціальна інфраструктура як чинник відтворення людського капіталу. *Наукові праці НДФІ*. 2016. Вип. 3. С. 149–158.

26. Осіпова Л.В., Грицик Н.В. Фінансування соціального забезпечення в умовах децентралізації. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 2 (13). С. 10–15. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/3.pdf (дата звернення: 10.05.2024).

27. Панасюк В.М. Ризики становлення соціальної інфраструктури регіону під час її становлення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. № 1 (75). С. 7–12.

28. Піжук О.І. Штучний інтелект як один з ключових драйверів цифрової трансформації економіки. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3 (89). С. 41–46.

29. Пігуль Н.Г. Особливості функціонування соціальної інфраструктури регіону. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки і управління: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (16–17 січня 2014 р.)*. Дніпропетровськ: ФОП Дробязко С.І., 2014. С. 160–163.

30. Пігуль Н.Г. Соціальна інфраструктура: функціональне призначення та особливості розвитку. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 16 (1). С. 117–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2014_16%281%29__19 (дата звернення: 21.05.2024).

31. Пігуль Н.Г. Сутність і значення соціальної інфраструктури. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2013. № 2. С. 37–41.

32. Пігуль Н.Г. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. *Ефективна економіка*. 2013. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_61 (дата звернення: 21.05.2024).

33. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 1. С. 30–35.

34. Пінковська Г.В. Роль сфери культури у соціально-економічному розвитку регіонів країни. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 254. С. 7–12.

35. Пістун М.Д., Мельничук А.Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку: навчальний посібник. 3-тє доп. вид. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 286 с.

36. Попова Ю.М. Партнерство територіальних громад і бізнесу як основа місцевого економічного розвитку. *Соціально-економічні, політичні та гуманітарні виміри національного та місцевого розвитку*: зб. наук. ст. учасників третьої всеукраїнської наук.-практ. конф.; редкол.: С.В. Степаненко (голова ред.) та ін. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2022. С. 23–28.

37. Пріхно І. М. Механізми фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Економічні науки”*. 2017. Вип. 23 (1). С. 105–108.

38. Пріхно І. М. Фінансові відносини у соціальній сфері. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. 2017. Вип. 44 (2). С. 21–27.

39. Прохорчук С.В. Методологічні підходи до оцінки рівня розвитку інфраструктури регіону. *Бізнес-навігатор*. 2017. № 3. С. 117–122.

40. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р., № 586-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14> (дата звернення: 25.05.2024).

41. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р., № 966-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (дата звернення: 25.05.2024).

42. Ревко А.М. Механізми модернізації освітньої компоненти соціальної інфраструктури в умовах євроінтеграції процесів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. № 3 (77). С. 39–43.

43. Садчикова І., Коваль М. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації: аналіт. дослідж. Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2017. 108 с.

44. Салій О.М. Функціональне призначення та основні завдання соціальної інфраструктури. *Наука і економіка*. 2010. № 2. С. 215–218.

45. Снісаренко О.Б. Аналіз рівня та якості фінансування соціально-культурної сфери у контексті індексу людського розвитку. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2012. № 2. С. 5–19.

46. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/iki_ed/iki_ed_u/arh_ikedvp_u.html (дата звернення: 01.05.2024).

47. Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки: Рішення Хмельницької обласної ради від 20.12.2019 р. № 49-29/2019. URL: <https://km-oblrada.gov.ua/ctrategiya-regionalnogo-rozvitku-khme/> (дата звернення: 25.05.2024).

48. Телетов О.С., Летуновська Н.Є., Провозін М.В. Соціальна інфраструктура сучасних підприємств і територій: монографія; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.С. Телетова. Суми: Триторія, 2019. 240 с.

49. Телетов О.С., Суміна О.М., Косолап Н.Є. Удосконалення інфраструктури як напрямок реалізації соціального маркетингу в умовах інноваційного розвитку підприємств і територій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 3. С. 39–47.

50. Тульчинська С.О., Кириченко С.О. Дослідження методичних підходів до оцінювання розвитку соціальної інфраструктури в регіонах. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2017. № 14. С. 67–75.

51. Хитра О.В. Роль соціально-культурної інфраструктури у створенні передумов для ефективного розвитку складових людського капіталу. *Економіка сьогодні: актуальні питання та інноваційні аспекти*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2020. С. 46–49.

52. Хитра О.В., Андрусишена І.В. Розвиток соціальної інфраструктури у контексті підвищення якості життя та відтворення робочої сили. *Бізнес та умови його розвитку: національна та міжнародна практика*: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса: ЦЕДР, 2020. С. 85–89.

53. Хитра О.В., Конопко А.Ю. Організація фінансових відносин у соціальній сфері: проблеми та шляхи їх подолання. *Теоретичні та практичні*

аспекти антикризового регулювання економіки: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса: ЦЕДР, 2020. С. 48–52.

54. Хитра О.В., Конопко А.Ю., Скрипитула Я.Є. Фінансові аспекти функціонування соціальної сфери. *Економічні студії*. 2020. Вип. 2 (28). С. 115–122.

55. Хитра О.В., Станіславов Д.М. Особливості функціонування житлово-комунального господарства як важливої складової соціальної інфраструктури. *Сучасні методи забезпечення економічної безпеки країн за умов фінансової нестабільності: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2020. С. 21–26.

56. Яблочников С.Л., Євась Т.В., Жукова О.А. Стан та проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_10_5 (дата звернення: 10.05.2024).

57. Smith, Adam. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Edited by Sálvio M. Soares. MetaLibri, 2007.

58. Ricardo, David. *On The Principles of Political Economy and Taxation*. John Murray, 1817.

ДОДАТКИ

План дій з реалізації Стратегії розвитку Хмельницької області
на 2021–2027 роки

Стратегічна ціль	Оперативні цілі	Завдання
Підвищення конкурентоспроможності місцевої економіки	<ul style="list-style-type: none"> – Зміцнити малий та середній бізнес. – Збільшити ймовірність продажу товарів у регіоні. – Підвищення ефективності агропромислового сектора. – Активізація інвестиційної діяльності. – Розвиток енергетики та підвищення енергоефективності. – Перспективи туризму та розвитку творчих індустрій. 	<ul style="list-style-type: none"> – Розробити та реалізувати програми підтримки малого та середнього бізнесу. – Створити сприятливі умови для розвитку ринків збуту місцевої продукції. – Впровадити інноваційні технології в агропромисловому секторі. – Залучити інвестиції в пріоритетні галузі економіки регіону. – Здійснити модернізацію та реконструкцію енергетичних об'єктів. – Розвивати туристичну інфраструктуру та просувати туристичний потенціал регіону.
Інноваційний потенціал та зростання інтелектуального досвіду	<ul style="list-style-type: none"> – Підвищити додану вартість промислової продукції за інтелектуальними спеціальностями (легка, харчова промисловість, машинобудування, металообробка). – Активізація інноваційної діяльності. – Розвиток енергетики та підвищення енергоефективності. – Перспективи туризму та розвитку творчих індустрій. 	<ul style="list-style-type: none"> – Створити центри інновацій та трансферу технологій. – Підтримувати наукові дослідження та розробки в пріоритетних напрямках. – Стимулювати співпрацю між наукою, бізнесом та владою.
Людський розвиток	<ul style="list-style-type: none"> – Удосконалення системи розвитку людських ресурсів для регіонального ринку праці. – Підвищити рівень участі мешканців у процесі територіального та регіонального розвитку. – Поліпшення управління регіональним 	<ul style="list-style-type: none"> – Розробити та реалізувати програми підготовки кадрів відповідно до потреб регіонального ринку праці. – Залучити жителів до участі в розробці та реалізації регіональних та місцевих програм розвитку. – Підвищити кваліфікацію управлінських кадрів

	розвитком	
Покращення якості життя та захист навколишнього середовища	<ul style="list-style-type: none"> – Високоякісна система надання освітніх послуг. – Поліпшення демографічної ситуації та продовження активного періоду життя людини. – Розвиток культурних послуг. – Розвиток житлово-комунальної інфраструктури. – Екологічна безпека та охорона навколишнього середовища. 	<ul style="list-style-type: none"> – Забезпечити доступ до якісної освіти для всіх жителів регіону. – Здійснювати заходи щодо стимулювання народжуваності та зниження смертності. – Розвивати мережу культурних закладів та забезпечити доступ до культурних цінностей. – Забезпечити надійне та якісне постачання житлово-комунальних послуг. – Вжити заходів щодо запобігання забрудненню навколишнього середовища та збереження природних ресурсів.

Моніторинг цільових Програм, що знаходяться на контролі обласної ради

Проекти		Територія, на яку проєкт матиме вплив	2021	2022	2023	Разом
1.	Створення індустріального парку «Хмельницький»	Хмельницька область	100000,0	65000,0	65000,0	230000,0
2.	Розвиток інфраструктури та промоція індустріального (промислового) парку «Славута»	Хмельницька область, зокрема м. Славута	12000,0	12000,0	12000,0	36000,0
3.	Реалізація інвестиційних бізнес-проектів на умовах співфінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів через Регіональний фонд підтримки підприємництва по Хмельницькій області	Хмельницька область	8000,0	7000,0	7000,0	22000,0
4.	Реконструкція та створення ЦНАП на території області	Хмельницька область	11000,0	9500,0	9500,0	30000,0
5.	Сприяння зростанню експортної спроможності Хмельницької області	Хмельницька область	900,0	900,0	900,0	2700,0
6.	Створення інтермодального торговельно-логістичного хабу	м. Хмельницький, Хмельницька область	19821,9	18667,8	18035,0	56524,7
7.	Ремонт та будівництво автомобільних доріг загального користування місцевого значення	Хмельницька область	887722,7	909195,4	421759,4	2218677,5
8.	Відновлення та розвиток КП «Аеропорт Хмельницький»	Хмельницька область	1627529,0	599700,0	537850,0	2679679,0
9.	Підтримка виробництва та нарощування обсягів плодоовочевої продукції	Хмельницька область	22800,0	25000,0	21100,0	68900,0
10.	Створення та підтримка діяльності обласного центру розвитку сільських територій	Хмельницька область	42000,0	55000,0	70000,0	167000,0
11.	Продукція з сільського двору до міської оселі: система доставки сільськогосподарської продукції в межах Хмельницького регіону	Хмельницька область	12000,0	12000,0	12000,0	36000,0
12.	Популяризація та просування якісної харчової продукції місцевих товаровиробників на внутрішній та зовнішній ринки області	Хмельницька область	800,0	1200,0	1300,0	3300,0

13.	Стимулювання виробництва нішевих культур та інших нетрадиційних видів сільськогосподарського виробництва	Хмельницька область	1300,0	2400,0	5500,0	9200,0
14.	Розробка та поширення презентаційних матеріалів інвестиційного та експортного потенціалу регіону	Хмельницька область	300,0	340,0	440,0	1080,0
15.	Організація та проведення щорічного міжнародного економічного форуму «Інвестиційні можливості Хмельниччини»	Хмельницька область	550,0	600,0	700,0	1850,0
16.	Револьверний фонд для заходів з енергоефективності та проектів відновлюваної енергетики	Хмельницька область	300,0	500,0	1000,0	1800,0
17.	Створення енергетичних кооперативів для генерації енергії з відновлюваних джерел	Хмельницька область	500,0	1500,0	1500,0	3500,0
18.	Комплексна термомодернізація об'єктів на території Хмельницької області	Хмельницька область	89717,0	81720,0	82007,3,0	253444,3
19.	Розвиток туристичної інфраструктури та промоція Дністровського каньйону	Кам'янець-Подільський район	600,0	600,0	600,0	1800,0
20.	Організація та проведення туристичного форуму, виставок та відкриття туристичних сезонів	Хмельницька область	350,0	500,0	550,0	1400,0
21.	Промоція туристичного регіонального продукту, участь у туристичних виставках і форумах	Хмельницька область	400,0	400,0	400,0	1200,0
22.	Впровадження інтерактивних новітніх технологій та інновацій в сфері туризму	Хмельницька область	700,0	700,0	700,0	2100,0
Всього по Програмі 1			2839290,6	1804423,2	1269841,7	5913555,5

Додаток Б (продовження)

	Проекти	Територія, на яку проєкт матиме вплив	2021	2022	2023	Разом
1.	Підвищення конкурентоспроможності швейної галузі Хмельницької області	Хмельницька область	1700,0	1700,0	1700,0	5100,0
2.	Стимулювання виробництва товарів з еко-тканин через інвестиційну підтримку	Хмельницька область	650,0	0,0	0,0	650,0
3.	Створення холодительно-виробничого комплексу з шокової та сублимаційної заморозки	Хмельницька область	6000,0	6000,0	0,0	12000,0
4.	Просування використання інноваційних технологій у легкій промисловості	Хмельницька область, інші регіони країни	60000,0	60000,0	60000,0	180000,0
5.	Впровадження інноваційної технології виробництва цвяхів	Хмельницька область	14900,0	14900,0	14000,0	43800,0
6.	Впровадження технологічного процесу виготовлення нових видів сирів з використанням нанофільтраційних інноваційних технологій виробництва.	Хмельницька область	6000,0	5000,0	5000,0	16000,0
7.	Створення лабораторно-дослідницької регіональної платформи контролю якості сировини для місцевих виробників	Хмельницька область	3500,0	2000,0	2000,0	7500,0
	Всього по Програмі 2		92750,0	89600,0	82700,0	265050,0

Додаток В

	Проекти	Територія, на яку проєкт матиме вплив	2021	2022	2023	Разом
1.	Створення інституцій сталого розвитку	Хмельницька область	1200,0	9000,0	14000,0	24200,0
2.	Створення освітньої Медіаплатформи	Хмельницька область	600,0	500,0	450,0	1550,0
3.	Створення «Креативного ХАБу»	Хмельницька область	250,0	250,0	0,0	500,0
4.	Створення інформаційно-ресурсного центру громадської ініціативи	Хмельницька область	300,0	240,0	240,0	780,0
5.	Проведення конкурсів із підтримки громадських проєктів розвитку	Хмельницька область	200,0	200,0	200,0	600,0
6.	Вдосконалення суспільного діалогу між громадами та владою	Хмельницька область	100,0	100,0	100,0	300,0
7.	Створення інтегрованої геоінформаційної системи ведення містобудівного кадастру Хмельницької області, містобудівного кадастру на регіональному та місцевому рівнях	Хмельницька область	3000,0	3000,0	3000,0	9000,0
8.	Активізація розроблення містобудівної документації для адміністративно-територіальних одиниць Хмельницької області	Хмельницька область	3000,0	3000,0	3000,0	9000,0
9.	Підвищення професійної компетентності управлінських кадрів регіону	Хмельницька область	3200,0	3600,0	4200,0	11000,0
	Всього по Програмі 3		11850,0	19890,0	25190,0	56930,0

Додаток В (продовження)

	Проекти	Територія, на яку проєкт матиме вплив	2021	2022	2023	Разом
1.	Будівництво, реконструкція, капітальний ремонт, оснащення та створення нового освітнього простору в закладах загальної середньої освіти	Хмельницька область	132758,8	132758,8	132758,8	398276,4
2.	Будівництво, реконструкція, капітальний ремонт, оснащення та створення нового освітнього простору в закладах дошкільної освіти	Хмельницька область	49506,1	49506,1	49506,1	148518,3
3.	Створення мережі закладів освіти старшої профільної школи	Хмельницька область	43000,0	43000,0	43000,0	129000,0
4.	Розширення мережі опорних закладів загальної середньої освіти	Хмельницька область	3333,4	3333,3	3333,3	10000,0
5.	Впровадження дуальної форми навчання в заклади професійної (професійно-технічної) освіти	Хмельницька область	57,9	87,9	92,9	238,7
6.	Підтримка та розвиток інтелектуального та творчого потенціалу учнівської та студентської молоді закладів освіти	Хмельницька область	557,9	787,9	892,9	2238,7
7.	Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт закладів охорони здоров'я	Хмельницька область	385000,0	385000,0	330000,0	1100000,0
8.	Впровадження надання телемедичних послуг на території області	Хмельницька область	6000,0	6000,0	2000,0	14000,0
9.	Реконструкція будівель комунального некомерційного підприємства «Хмельницький обласний серцево-судинний центр» у м. Хмельницький	Хмельницька область	155000,0	130000,0	15000,0	300000,0
10.	Створення та розвиток спеціалізованих медичних центрів на комунального некомерційного підприємства «Хмельницький обласний протитуберкульозний диспансер»	Хмельницька область	22768,0	28000,0	22769,0	73537,0

11.	Технічне переоснащення лікувальних кімнат для дистанційної променевої терапії радіологічного відділення Хмельницького обласного онкологічного диспансеру у м. Хмельницький	Територія Хмельницької та межуючих областей	88000,0	49500,0	88000,0	225500,0
12.	Створення високоспеціалізованого інсультного центру третинного рівня на базі КНП «Хмельницька обласна лікарня»	Хмельницька область	24000,0	36000,0	23000,0	83000,0
13.	Створення та підтримка діяльності навчального центру «Школа здоров'я»	Хмельницька область	577,0	475,0	375,0	1427,0
14.	Будівництво, реконструкція, капітальний ремонт, оснащення, оновлення спортивної інфраструктури, придбання спортивного інвентарю	Хмельницька область	116981,4	144161,1	106657,5	367800,0
15.	Забезпечення діяльності Мобільного консультативного пункту	Хмельницька область	25,0	30,0	35,0	90,0
16.	Забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури на території області	Хмельницька область	500,0	0,0	0,0	500,0
17.	Створення та підтримка діяльності Тренінгового центру при обласному центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	Хмельницька область	135,0	140,0	150,0	425,0
18.	Розробка вебсайту єдиного культурного простору області та проведення культурних заходів	Хмельницька область	850,0	850,0	850,0	2550,0
19.	Формування та розвиток мережі закладів культури, мистецтва та музейної справи	Хмельницька область	47640,0	33779,7	15150,0	96569,7
20.	Проведення реставраційних робіт на пам'ятках архітектури національного і місцевого значення Хмельницької області	Хмельницька область	69707,7	77718,4	58104,1	205530,2
21.	Створення 28 місцевих пожежних команд/центрів безпеки громади у сільській місцевості	Хмельницька область	100000,0	100000,0	80000,0	280000,0
22.	Створення мережі добровольців при підрозділах місцевої пожежної охорони/центрах безпеки громадян	Хмельницька область	2100,0	2100,0	1725,0	5925,0

23.	Розмінування території урочища «Евеліна» Ярмолинецького району та колишнього військового полігону м. Старокостянтинів	Ярмолинецький район та м. Старокостянтинів с. Григорівка, с. Воронківці.	1535,1	1535,1	1535,1	4605,3
24.	Упровадження заходів Регіонального плану управління відходами до 2030 року	Хмельницька область	314799,0	301537,5	261603,4	877939,9
25.	Впровадження заходів державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря	Хмельницька область	12640,0	3670,0	8920,0	25230,0
26.	Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду	Хмельницька область	3800,0	1800,0	1895,5	7495,5
27.	Комплекс заходів із забезпечення якісною питною водою населених пунктів області	Хмельницька область	145239,4	117921,0	111165,9	374326,3
28.	Будівництво та реконструкція каналізаційних мереж і споруд на них, у тому числі придбання насосного і технологічного обладнання для заміни такого, що використало свої технічні можливості на комунальних каналізаційних системах	Хмельницька область	189641,6	150103,5	122503,4	462248,4
29.	Відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, берегоукріплення з влаштуванням рекреаційних зон, реконструкція гідротехнічних споруд та рекультивация порушених земель	Хмельницька область	62674,8	20986,9	59584,1	143245,8
30.	Озеленення міст Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Волочиськ та Дунаєвської, Новоушицької, Славутської ОТГ	Хмельницька область	1780,0	1230,0	1190,0	4120,0
31.	Створення і забезпечення діяльності Ресурсного центру з освіти та просвітницької діяльності для збалансованого (сталого) розвитку Хмельницької області	Хмельницька область	550,0	300,0	300,0	1150,0
Всього по Програмі 4			1981158,1	1822312,2	1542097,0	5345567,3

Виконала: студентка 4 курсу
за спеціальністю 281
Публічне управління та
адміністрування денної
форми навчання

_____ Карина САМСОНЮК

Науковий керівник:

доцентка кафедри
публічного управління та
адміністрування, к. е. н.,
доцентка

_____ Олена ХИТРА

**Робота допущена до
захисту:**

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д. держ. упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ